

07. ΑΠΡΙΛΙΟΣ
2021

Το δάπεδο ως έπιπλο:

Συγχώνευση αρχιτεκτονικής και επίπλων σε σύγχρονες κατοικίες της Ιαπωνίας.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ | ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Επιμέλεια: Δημοπούλου Μαριαλένα - Καψάλη Ελπίδα

Επιβλέπων: Τσακαλάκης Δημήτρης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

00	Εισαγωγή	σελ. 2
<hr/>		
	Ιαπωνική φιλοσοφία - Ιαπωνική αρχιτεκτονική	
01	011 Φιλοσοφία: Ζεν Βουδισμός Έννοια ma Σχέση με τη φύση 012 Αρχιτεκτονική: Παραδοσιακή ιαπωνική κατοικία	σελ. 5
<hr/>		
	Αμφίδρομες επιρροές Ανατολής και Δύσης	
02	021 Δυτική επιρροή στην Ιαπωνία 022 Μεταβολισμός 023 Μορφολογικός συσχετισμός παραδοσιακής ιαπωνικής αρχιτεκτονικής και Δυτικού Μοντερνισμού	σελ. 10
<hr/>		
	Σύγχρονες σχεδιαστικές προσεγγίσεις	
03	031 Οικιστική αρχιτεκτονική κατ' απαίτηση 032 Συγχώνευση Αρχιτεκτονικής και επίπλων	σελ. 14
<hr/>		
	Παραδείγματα σύγχρονων ιαπωνικών κατοικιών	
04	041 Takaharu and Yui Tezuka Roof House (2009) 042 Sou Fujimoto Final Wooden House (2008), House NA (2012) 043 Tato Architects/ Yo Shimada House in Miyamoto (2017), House in Itami (2012)	σελ. 18
<hr/>		
05	Συμπέρασμα	σελ. 33
	Βιβλιογραφία - Πηγές	σελ. 34

00_ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε αυτή την εργασία παρουσιάζονται σύγχρονες κατοικίες της Ιαπωνίας, στις οποίες το δάπεδο χρησιμοποιείται όπως τα έπιπλα στις κατοικίες της Δύσης. Στην παραδοσιακή Ιαπωνική κατοικία, οι άνθρωποι κινούνται, τρώνε, κάθονται και κοιμούνται στον ίδιο χώρο. Αυτό, το επιτρέπει η κάλυψη του δαπέδου με ένα είδος χαλιού που ονομάζεται tatami. **Σκοπός** της εργασίας, είναι η ανάδειξη της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας που παρέχει σε αυτές τις κατοικίες, η σύγχρονη μετάφραση μιας αρχέτυπης σχεδιαστικής πρακτικής, της χρήσης του δαπέδου ως έπιπλο.

Παρατηρείται ότι εξαιτίας των επιρροών που δέχεται μέχρι και σήμερα η Ανατολή από τη Δύση, το tatami χρησιμοποιείται ολοένα και λιγότερο στις ιαπωνικές κατοικίες. Έτσι, πλέον διαθέτουν ξεχωριστά δωμάτια, η χρήση των οποίων καθορίζεται από τα έπιπλα που περιέχουν.

Κάποιοι Ιάπωνες αρχιτέκτονες θεωρούν σημαντική την ποιότητα ζωής που προσέφερε η παραδοσιακή Ιαπωνική κατοικία, οπότε επανεξετάζουν τη σχέση της αρχιτεκτονικής με τα έπιπλα. Εκτός όμως, από τη σταδιακή εξάλειψη του tatami, έρχονται αντιμέτωποι και με την εξέλιξη της τεχνολογίας, και τον κατακερματισμό της γης σε πυκνοκατοικημένες περιοχές. Αυτές οι προκλήσεις, τους ωθούν στο σχεδιασμό πιο εξατομικευμένων κατοικιών, με τη συγχώνευση αρχιτεκτονικής και επίπλων ως εργαλείο.

Στα παραδείγματα που επιλέχθηκαν ως **αντικείμενο** της εργασίας, η συγχώνευση επιτυγχάνεται μέσω της άρθρωσης του δαπέδου. Όλα τα έργα που αναλύονται είναι κατοικίες, ο σχεδιασμός των οποίων επιδιώκει να υπερηρωβάλει το ρόλο του δαπέδου ως έπιπλο και να αποδώσει πολλαπλές λειτουργίες ή αναγνώσεις σε ένα δεδομένο χώρο.

*«πάνω σε αυτά τα χαλιά οι άνθρωποι
τρώνε, κοιμούνται και πεθαίνουν»*

Edward S Morse

Μεθοδολογία

Αφετηρία της διάλεξης αποτελεί η θεωρητική διερεύνηση της ιαπωνικής κουλτούρας και της τυπικής κατοικίας που αυτή διαμόρφωσε στην πράξη. Κατά μήκος της εργασίας ακολουθείται μια αναλυτική και συγκριτική προσέγγιση της εξέλιξης της ιαπωνικής κατοικίας, από ένα σχετικά κενό χώρο βιωματικής εμπειρίας με κυρίαρχο το ρόλο του δαπέδου, σε δυτικοποιημένη τυπολογία σπιτιού γεμάτη ξενόφερτα έπιπλα και αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Μέσα από τη συγκέντρωση βιβλιογραφικού, διαδικτυακού και εικονογραφικού υλικού, μελετώνται παραδείγματα σύγχρονων ιαπωνικών κατοικιών, στα οποία οι αρχιτέκτονες ανατρέχουν στις πρωταρχικές αξίες της φιλοσοφίας τους, για να επανεξετάσουν τη σχέση αρχιτεκτονικής και επίπλων, με βασικό συνθετικό εργαλείο το δάπεδο.

Δομή

Η εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των βασικών αρχών της ιαπωνικής φιλοσοφίας και της παραδοσιακής ιαπωνικής κατοικίας. Η δομή της παραδοσιακής κατοικίας έχει διαμορφωθεί σχεδόν αποκλειστικά από την κουλτούρα της Ιαπωνίας και διαφέρει σημαντικά από την τυπική κατοικία της Δύσης. Περνώντας στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή του ιαπωνικού πολιτισμού. Αναφέρονται οι αμφίδρομες επιδράσεις που υπήρξαν μεταξύ Ανατολής και Δύσης, προκειμένου να γίνει κατανοητή η πορεία της εξάλειψης ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών της ιαπωνικής κατοικίας. Το τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζει τη σύγχρονη σχεδιαστική αντίληψη και τους παράγοντες που καθορίζουν το σχεδιασμό κατοικιών από νέους αρχιτέκτονες στο Τόκιο και τα προάστια του. Αναδεικνύεται η ανάγκη για εξατομικευμένο σχεδιασμό κατοικίας και η συγχώνευση επίπλων και αρχιτεκτονικής ως εργαλείο. Έτσι, στο τέταρτο κεφάλαιο παραθέτονται σύγχρονα παραδείγματα κατοικιών της ιαπωνίας, που είναι σχεδιασμένες με βάση τις ανάγκες του χρήστη, και συγχέουν αρχιτεκτονική και έπιπλα, μέσω του δαπέδου. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο, εξάγονται τα συμπεράσματά μας σχετικά με την ευελιξία και την προσαρμοστικότητα που τους προσφέρει αυτός ο χειρισμός.

Ιαπωνική φιλοσοφία / Ιαπωνική αρχιτεκτονική

01

011_ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ξεκινώντας, θα διερευνηθούν οι βασικές αρχές της φιλοσοφίας της Ανατολής και η σχέση της με τη διαμόρφωση της παραδοσιακής ιαπωνικής κατοικίας.

Ζεν Βουδισμός

Προκειμένου να κατανοηθούν οι αρχές που διέπουν τον ιαπωνικό πολιτισμό, πρέπει κανείς να ξεκινήσει από τη φιλοσοφία του Ζεν Βουδισμού, αυτό το πλαίσιο σκέψης, το οποίο αν και δεν ήταν αμιγώς ιαπωνικό, ενσωματώθηκε στην κουλτούρα του λαού και επηρέασε όλες τις πτυχές του πολιτισμού του.

Η φιλοσοφία του Ζεν Βουδισμού διέπεται από την αντίληψη του κόσμου ως ένα διάχυτο σύνολο, τα μεμονωμένα στοιχεία του οποίου δεν μπορούν να αναγνωστούν μονοδιάστατα. Η δυτική σκέψη αντιλαμβάνεται ένα κόσμο στον οποίο αντίθετα στοιχεία έχουν μια δυϊστική σχέση μεταξύ τους. Στο Ζεν, διαπιστώνεται ότι ο διαχωρισμός αυτός δεν είναι τόσο απόλυτος, αφού το κάθε τι περικλείει το φαινομενικά αντίθετό του, εξαρτάται από αυτό και η διχοτόμησή τους θεωρείται ότι περιορίζει την αντιληπτική ικανότητα του ατόμου¹.

Η ουσία της λατρείας του Ζεν βρίσκεται στις πιο στοιχειώδεις και καθημερινές ενέργειες, καθώς η λογική του βασίζεται στην άμεση επαφή με ό,τι μας περιβάλλει.

Έννοια ma

«[...] οι τρεις βασικές πτυχές της ιαπωνικής αισθητικής: οικονομία στη χρήση του χώρου, ασυμμετρία και αισθησιακή αντίληψη. Υπάρχει στην Ιαπωνία μια συγκεκριμένη έννοια που ονομάζεται «ma» που σημαίνει διάστημα (αυτό του χώρου καθώς και του χρόνου), αλλά το «ma» δεν είναι τίποτα. Ας υποθέσουμε ότι υπάρχουν δύο πράγματα A και B. Επομένως, το A δεν είναι B. Αλλά μεταξύ των δύο υπάρχει το X που συνδέεται με το A καθώς και με το B, ωστόσο δεν είναι ούτε το A ούτε το B. Αυτό το X είναι «ma»». On Japanese Aesthetics, Aisaku Suzuki

Η διάχυτη έννοια του κενού ή ενδιάμεσου διαστήματος και η έλλειψη σαφών ορίων, αποτελεί βασικό στοιχείο των ανατολικών φιλοσοφιών και επέδρασε σημαντικά στην ιαπωνική κουλτούρα, ιδιαίτερα στην τέχνη και την αρχιτεκτονική. Η έννοια του ma, αποδίδεται ως ενδιάμεσο χρονικό ή χωρικό διάστημα και εμπεριέχει τις έννοιες της παύσης και του ασυνεχούς. Περιγράφει το απαραίτητο κενό που αφήνει περιθώριο για νέες δυνατότητες. Όσον αφορά τη χωρική απόδοση της έννοιας του ma, είναι απαλλαγμένη από την περιοριστική αντίληψη του χώρου ως μια «κλειστή τρισδιάστατη οντότητα και κατευθύνεται προς μια ανάγνωσή του ως ταυτόχρονη ύπαρξη μορφής και μη-μορφής, μιας κατάστασης που λαμβάνει χώρα κυρίως στη φαντασία του ανθρώπου που βιώνει την εμπειρία των συνθετικών στοιχείων και όχι μόνο στο δημιούργημά τους»².

¹ Η φράση του Descartes «σκέφτομαι, άρα υπάρχω» αποτέλεσε βασική αρχή της δυτικής φιλοσοφίας. Μέρος του νοήματος που ενυπάρχει στη φράση είναι η άποψη πως η γνώση δεν μπορεί να κατακτηθεί μέσω των αισθήσεων, αλλά αποτελεί απόρροια της νόησης.

² Κοτσοπούλου, Κυριακή Λυδία, *Η αποτύπωση της παραδοσιακής έννοιας του κενού ma στη σύγχρονη Ιαπωνική Αρχιτεκτονική*, Ερευνητική εργασία Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, σελίδα 12

Σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα, το ενδιάμεσο διάστημα θεωρείται απαραίτητο για να μην υπάρχει στασιμότητα. Όπως αναφέρει ο Arata Isozaki στο βιβλίο του *Japan-ness in Architecture*, ο χώρος, παρόλο που μοιάζει στάσιμος διαθέτει όλες τις προοπτικές για πιθανές αλλαγές και αναγνωρίζεται «μόνο μέσα από τη μεσολάβηση του χρόνου».³ Με την πάροδο του χρόνου, οι ανάγκες του ανθρώπου αλλάζουν και με βάση αυτές διαμορφώνει τον χώρο όπου ζει.

Ανατρέχοντας στην Αρχιτεκτονική σε αναζήτηση του ενδιάμεσου διαστήματος αποτυπωμένο σε χώρο, μπορούν να αναγνωστούν οι άδαιοι εσωτερικοί χώροι ναών και κατοικιών, λόγω της έλλειψης σταθερών τοίχων, χαρακτηριστικό που τους καθιστά χώρους συνεχώς μεταβαλλόμενους και ικανούς να παραλάβουν πολλαπλές χρήσεις.

Οι απλές γραμμές που ακολουθεί διαχρονικά η Ιαπωνική αρχιτεκτονική, παράγουν χωρούς απλούς, αξιοσημείωτους για την έντονη προσωπικότητα αλλά και έλλειψη χαρακτήρα ταυτόχρονα, γεγονός που επιτρέπει στον επισκέπτη να αποκτήσει τη δική του μοναδική βιωματική εμπειρία και ερμηνεία για αυτόν.

Η αντίληψη της χρησιμότητας του κενού, ίσως αποτελεί τη σημαντικότερη διαφορά μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Για τους Ιάπωνες, ο κενός χώρος έχει συμβολική και αντιληπτική αξία, « ενώ για τους Δυτικούς περιορίζεται στις λειτουργικές του ποιότητες, επιτελώντας έτσι διαφορετικές επιδιώξεις μέσα από φαινομενικά ίδιες μορφές»⁴

Σχέση με τη φύση

Η φύση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιαπωνικής κουλτούρας. Για τους Ιάπωνες, η συνύπαρξη τεχνητού και φυσικού περιβάλλοντος ήταν αναγκαία, οπότε η κατασκευή έπρεπε να είναι ικανή να αναδείξει το τοπίο, αλλά και αντιστρόφως, ο περιβάλλοντας χώρος να φιλοξενήσει, αλλά και να αναδείξει την κατασκευή. Αυτή η αντίληψη είναι κομμάτι της φιλοσοφίας του Ζεν, και περιγράφεται από την έννοια του *Wabi*, δηλαδή την ικανότητα κάποιου να κατανοεί την ουσία. Όσον αφορά την αρχιτεκτονική, το *Wabi* αναφέρεται στη σύνθεση χώρων οι οποίοι συνειδητά ή ασυνείδητα παραπέμπουν σε στοιχεία της φύσης και αρχέτυπα, και στη χρήση φυσικών υλικών για την υλοποίησή τους.

Με αυτή τη λογική, στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική χρησιμοποιήθηκαν υλικά που υπήρχαν σε πληθώρα στη φύση και κυρίως το ξύλο, λόγω των μεγάλων δασικών εκτάσεων της Ιαπωνίας. Σημαντικό πλεονέκτημα του ξύλου ήταν επίσης η τέλεια ανταπόκρισή του στο κλίμα της Ιαπωνίας, και εύκολη αντικατάστασή του σε περίπτωση καταστροφής, σε μια τόσο σεισμογενή χώρα. Αυτή η αντιμετώπιση έρχεται σε πλήρη συμφωνία με τη φιλοσοφία της "ανακύκλωσης" *wabi-sabi*⁵, σύμφωνα με την οποία ένα κτίσμα αφού φθαρεί από την πάροδο του χρόνου θα πρέπει να ξαναχτιστεί από την αρχή. Η αισθητική που προκύπτει από τη φιλοσοφία του *wabi-sabi*, αναδεικνύει τις ατέλειες και τις ασυμμετρίες που υπάρχουν στη φύση και τα ακατέργαστα φυσικά υλικά.

Για τους Ιάπωνες σεβασμός και αγάπη προς την φύση σήμαινε το να ζει κανείς μέσα σε αυτή, να τη θαυμάζει και ο μόνος τρόπος για να εκπληρώσει τις αισθητικές του ανάγκες, ήταν μέσα από την αυθεντικότητα και την ομορφιά της.

“Wabi-sabi is a beauty of things imperfect, impermanent and incomplete. It is a beauty of things modest and humble. It is a beauty of things unconventional.”

Leonard Koren, Wabi-Sabi for Artists, Designers, Poets & Philosophers

3_ Isozaki, Arata, *Japan-ness in Architecture*, MIT Press, 2006, σελίδα 95-96

4_ Κοτσοπούλου, Κυριακή Λυδία, *Η αποτύπωση της παραδοσιακής έννοιας του κενού μα στη σύγχρονη Ιαπωνική Αρχιτεκτονική*, Ερευνητική εργασία Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, σελίδα 22

5_Ο όρος *wabi* κυριολεκτικά σημαίνει φτώχεια, ωστόσο παραπέμπει στη λιτότητα και όχι στην ένδεια. Αναφέρεται στη σημασία του «να μην εξαρτάσαι από κοσμικά πράγματα, όπως ο πλούτος και η φήμη και ταυτόχρονα να αισθάνεσαι την παρουσία μιας υψηλότερης αξίας, ανώτερης από τον χρόνο και την κοινωνική τάξη. Στην καθημερινή ζωή αυτή η αίσθηση ικανοποιείται σε μια μικρή καλύβα, σε ένα δωμάτιο δύο ή τριών τατάμι και στο ισχνό άκουσμα της ανοιχιάτικης βροχής» Suzuki, T. Daisetz, *Zen and Japanese Culture*, Princeton University Press, 1938, σελίδα 23

012_ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Παραδοσιακή Ιαπωνική Κατοικία

Ο παραδοσιακοί τύποι αρχιτεκτονικής της Ιαπωνίας, είναι αντιπροσωπευτικοί των πολιτιστικών πεποιθήσεων με κυρίαρχο το ρόλο της θρησκευτικής αντίληψης και της ιδιαίτερης σχέσης τους με τη φύση, όπως αναλύθηκε παραπάνω. Αυτή η σχέση αποτυπώνεται στον παραδοσιακό σχεδιασμό με πολλά στοιχεία όπως η σχέση κτιρίου-περιβάλλοντος, η αναπαράσταση της φύσης στους κήπους, η επιλογή φυσικών υλικών κατασκευής, ο φυσικός φωτισμός, η δημιουργία ατμόσφαιρας μέσω των σκιών και η ευελιξία των χώρων. Η παραδοσιακή ιαπωνική αρχιτεκτονική είναι ανθρωποκεντρική και βασίζεται στη λεπτότητα, την ομορφιά, τη λεπτομέρεια και τη δεξιοτεχνία.

Η σχέση της κατοικίας με τη φύση και η αρμονική τοποθέτησή της σε αυτή είχε μεγάλη βαρύτητα, αφού οι Ιάπωνες ισχυρίζονταν πως «το σπίτι δεν έχει ως στόχο να σε προφυλάξει από τη φύση, αλλά να σε ενσωματώσει σε αυτήν αρμονικά»⁶

Η μορφή του κτιρίου εξωτερικά, προέκυπτε από τον εσωτερικό σχεδιασμό, επομένως δεν ακολουθούσε συμμετρικές φόρμες, καθώς οι τεχνίτες το κατασκεύαζαν από μέσα προς τα έξω.

Η περιγραφή του οικοδομήματος ξεκινά από τη **στέγη** η οποία λειτουργούσε ως προστατευτικό της κατοικίας από τα δύσκολα καιρικά φαινόμενα. Κατασκευαζόταν από ξύλο, άχυρο και άλλα είδη βλάστησης ώστε να προσφέρει επαρκή μόνωση. Ο Tanizaki αντιπαραθέτει την αίσθηση που αποδίδει η ιαπωνική στέγη με αυτή της Δύσης αναφέροντας ότι «αν η ιαπωνική στέγη μπορεί να παρομοιαστεί με ομπρέλα, τότε η δυτική είναι σίγουρα καπέλο»⁷.

Ο σχεδιασμός των **εσωτερικών χώρων** ήταν πολύ απλός, με έμφαση στην πολυλειτουργικότητα και προσοχή στη λεπτομέρεια κατασκευής. Ήταν ευέλικτος αφού κάθε δωμάτιο μπορούσε να εξυπηρετήσει διάφορες χρήσεις όπως καθιστικό, χώρο μελέτης, χώρο φαγητού ή ύπνου. Οι μόνοι χώροι που είχαν προκαθορισμένη λειτουργία ήταν η είσοδος, η κουζίνα και το λουτρό τα οποία συχνά βρίσκονταν και σε διαφορετικό κτίριο από αυτό της κύριας κατοικίας.

Το **κύριο τμήμα της κατοικίας** μπορεί να διαβαστεί ως ένας ενιαίος χώρος, αφού τα μόνα σταθερά του στοιχεία ήταν τα επαναλαμβανόμενα ξύλινα υποστυλώματα, που στήριζαν τη στέγη.

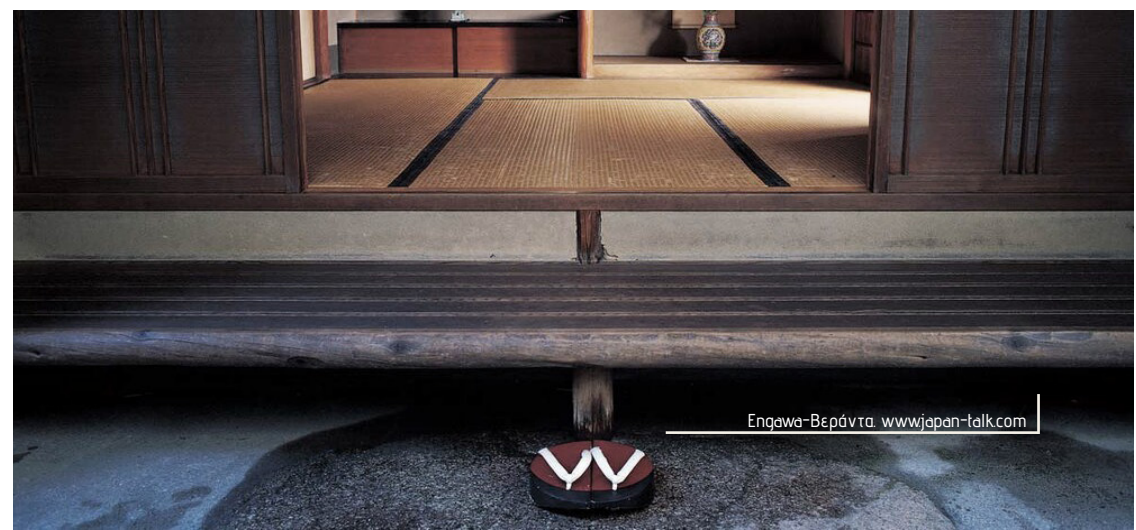
Το **tatami**, είναι ένα είδος χαλιού κατασκευασμένο από σφιχτά πλεγμένη ψάθα και μέγεθος 90*180 εκατοστά. Το tatami για τους Ιάπωνες ήταν το έπιπλο στο οποίο κάθονταν ή ξάπλωναν και το αποθήκευαν μετά τη χρήση. Αργότερα αποτέλεσε το μόνιμο κάλυμμα για το δάπεδο και όριζε το μέγεθος κάθε χώρου. Ο σχεδιασμός των χώρων βασιζόταν στους συνδυασμούς των tatami και σύμφωνα με αυτούς τοποθετούνταν τα υποστυλώματα, τα διαχωριστικά και τα ανοίγματα που καθόριζαν τις οπτικές προς τη φύση. Θα μπορούσαν να θεωρηθούν ένα είδος κανάβου.

Στέγη παραδοσιακής κατοικίας. www.japan-talk.com

Θέα στον κήπο από την engawa. www.interactiongreen.com

Engawa-Βεράντα. www.japan-talk.com

⁶ Geeta Mehta, Kimie Tada, *Japan Style Architecture, Interiors & Design*, εκδόσεις Tuttle, Σιγκαπούρη, 2005 σελ 9

⁷ Tanizaki, Jun'ichirō, *Το εγκώμιο της σκιάς*, μτφ. Ευαγγελιάδης Παναγιώτης, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 1995, σελίδα 66

Ο ενιαίος χώρος της παραδοσιακής ιαπωνικής κατοικίας μεταβαλλόταν μέσω των **shoji** και των **fusuma** και έτσι δημιουργούνταν μικρότερα δωμάτια ανάλογα με τις ανάγκες των χρηστών. Πρόκειται για συρόμενα πάνελ κατασκευασμένα από ξύλο, ημιδιάφανο χαρτί και ύφασμα, τα οποία διαχωρίζουν τους χώρους και ελέγχουν την ποσότητα φυσικού φωτισμού που εισέρχεται, ανάλογα με το πόσο θα μετακινηθούν. «Ανοιχτά ή κλειστά, από μια θέση γονατιστή και επιβάλλοντας μια κατωφερή γραμμή όρασης, οι οθόνες Shoji υπογραμμίζουν τη σημασία του δαπέδου στην ιαπωνική αρχιτεκτονική, όπου ο χώρος βιώνεται από το χαλί tatami και όχι από την καρέκλα»⁸.

Αυτή τη λογική ακολουθούσε και η λιγοστή **επίπλωση** του σπιτιού και ο περιορισμός του εξοπλισμού στα απολύτως απαραίτητα. Τα έπιπλα ήταν εντοιχισμένα ή φορητά/ανεξάρτητα και τις ώρες που δε χρησιμοποιούνταν αποθηκεύονταν. Εξαιτίας των λιγοστών επίπλων και αντικειμένων ο χώρος μοιάζει τόσο ήρεμος και απλός που αν κανείς τον εξετάσει από τη δυτική σκοπιά θα μπορούσε να τον χαρακτηρίσει ημιτελή ή ακόμα και κενό.

Η ιαπωνική σχεδιαστική νοοτροπία δίνει έμφαση στους ενδιάμεσους, μη ορισμένους απο σαφή όρια χώρους, οι οποίοι παρέχουν έδαφος για κίνηση και κοινωνικοποίηση. Στις κατοικίες, δεν υπήρχε σαφής διαχωρισμός εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, προκειμένου να επιτυγχάνεται η βέλτιστη επαφή με τη φύση. Το ρόλο αυτό αναλάμβανε η **engawa**, ένας ξύλινος εξωτερικός διάδρομος-βεράντα που συνδέει το κτίριο με τον κήπο. Μεταφράζεται κυριολεκτικά ως “πλευρά του κήπου” και είναι η πιο χαρακτηριστική εκδοχή του ξύλινου δαπέδου ως έπιπλα. Το δάπεδο ανυψώνεται περιμετρικά της κατοικίας, επιτρέποντας στο χρήστη να καθίσει στην άκρη κρεμώντας τα πόδια του και να απολαύσει τη φύση.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η αντιμετώπιση του **κήπου** με το κτίριο, ήταν ισάξια. Στόχος ήταν η απόλυτη εναρμόνιση του κτιρίου με τον περιβάλλοντα χώρο και η αίσθηση ότι αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του. Οι ιαπωνικοί κήποι, μοιάζουν με μικρογραφίες φυσικών τοπίων, έχοντας όμως σχεδιασμένη κάθε λεπτομέρειά τους.

Σίγουρα ο άνθρωπος μπορεί να αντιληφθεί τη διαφορά μεταξύ ανοιχτού και κλειστού, ιδιωτικού ή δημόσιου χώρου ή των διαφόρων ποιοτήτων φωτός και χωρίς την αρχιτεκτονική. Ένας αρχιτεκτονικός χώρος όμως καθιστά αυτές τις σχέσεις πιο ευδιάκριτες απ’ ότι η φύση η οποία στερείται διαύγειας και ανθρώπινης κλίμακας εξαιτίας της περιπλοκότητάς της. Είναι το αποτύπωμα της χωρικής αντίληψης των ανθρώπων στο ανθρωπογενές περιβάλλον, οπότε εκφράζουν και τον εκάστοτε πολιτισμό.

Ο Tanizaki αναφέρει ότι η ομορφιά απορρέει από τις πραγματικές ανάγκες της ζωής και στο Εγκώμιο της Σκιάς γράφει ότι «οι άνθρωποι της Ανατολής, αναζητάμε την ικανοποίηση μέσα σε όποιο περιβάλλον έχει τύχει να βρεθούμε, κι επειδή προσπαθούμε να είμαστε ευχαριστημένοι με τα πράγματα όπως κάθε φορά μας παρουσιάζονται, δεν νιώθουμε δυσανεξία μ’ αυτό που λέγεται σκοτάδι, παραιτούμαστε μιας και δεν γίνεται αλλιώς, κι αν το φως είναι πενιχρό, όχι μόνο το αφήνουμε να είναι πενιχρό, αλλά επιπλέον βυθιζόμαστε μέσα του και ανακαλύπτουμε τη δική του ομορφιά»⁹.

⁸ Manon Mollard, *Designing for the moment: on 70 years of Japanese house architecture*, 2017, www.architectural-review.com

⁹ Tanizaki, Jun'ichirō, *Το εγκώμιο της σκιάς* μτφ. Ευαγγελίδης Παναγιώτης, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 1995, σελίδα 103

"Japan's Love Affair With Sleeping on the Floor". John Spacey, www.japan-talk.com

"What is a Shoji Screen". www.nagomijapan.com.au

Αμφίδρομες επιρροές Ανατολής και Δύσης

02

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε προσπάθεια κατανόησης της φιλοσοφίας της Ανατολής και ανάλυση της τυπολογίας της παραδοσιακής ιαπωνικής κατοικίας. Σε αυτό το κεφάλαιο, θα γίνει μια αναλυτική και συγκριτική ιστορική αναδρομή της ιαπωνικής αρχιτεκτονικής σε σχέση με τις επιρροές που δέχτηκε από τη Δύση, με στόχο να καταλήξει στη σημερινή εικόνα της ιαπωνικής κατοικίας.

021 ΔΥΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΣΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑ

Η Ιαπωνία για μεγάλο μέρος της ιστορίας της βρισκόταν σε καθεστώς φεουδαρχίας, αποκομμένη από όσα συνέβαιναν στη Δύση, και έτσι οι αρχιτεκτονικές αξίες της βασισμένες στο βαθύτερο νόημα του Βουδισμού, παρέμεναν αδιάβλητες. Το 1868, ανοίγοντας τα σύνορά της, επέτρεψε την είσοδο πληθώρας επιρροών και πληροφοριών από τον δυτικό κόσμο. Κατά την περίοδο αυτή στην Ευρώπη εξελίσσονταν τα πρώτα χρόνια της Βιομηχανικής Επανάστασης, με αποτέλεσμα να παραλληλιστεί με την αφετηρία της εκ-Δυτικοποίησης και εκβιομηχάνισης της Ιαπωνίας.

Εκείνη την περίοδο τα δυτικά πρότυπα σχεδιασμού και πρακτικής θεωρήθηκαν το καταλληλότερο μέσο έκφρασης της νέας εποχής της χώρας. Έτσι οι Ιάπωνες καλούν αρχιτεκτονες από την Ευρώπη, όπως ο Bruno Taut και ο Frank Lloyd Wright¹⁰, στους οποίους ανέθεταν σημαντικά έργα ή διδακτικές θέσεις με στόχο τον πιο γρήγορο εκσυγχρονισμό τους. Απόρροια αυτής της άμεσης ανάγκης για εκσυγχρονισμό, ήταν η τάση άκριτης απομίμησης δυτικών μορφών με την προσοχή να στρέφεται κυρίως στην πρακτική και λειτουργική αστική ανάπτυξη, έναντι της αισθητικής. Σύμφωνα με ιστορικούς, οι τόσο ξαφνικές αλλαγές εκείνης της περιόδου, πυροδότησαν τη μελέτη των ιδιαίτερων τοπικών χαρακτηριστικών της Ανατολής από τους ίδιους τους Ιάπωνες, ώστε να κατανοηθούν πλήρως και να κατονομαστούν, έννοιες που μέχρι τότε ήταν αφηρημένες. Μία από αυτές τις έννοιες ήταν η παράδοση¹¹.

Ενδιαφέρον όμως έδειχναν και οι Δυτικοί για τον ιαπωνικό πολιτισμό στις αρχές του 20ού αιώνα. Πλήθος αρχιτεκτόνων όπως ο Walter Gropius, ο Richard Neutra, ο Mies Van der Rohe, ο Le Corbusier κ.α. γοητεύονται και επηρεάζονται από την ανατολική κουλτούρα. Ο Walter Gropius υποστηρίζει πως η ιαπωνική αρχιτεκτονική προφήτευε πολλές από τις ιδέες και τα ερωτήματα που τέθηκαν από το Μοντέρνο Κίνημα. Η αρθρωτή δομή, το στοιχείο της προκατασκευής, η ευελιξία, ο ελάχιστος χώρος και η εναλλακτική μορφή του τοίχου ήταν μερικά από αυτά.

¹⁰ Ο Frank Lloyd Wright είναι ένας από τους αρχιτέκτονες που συνέβαλε μέσω των κειμένων του και της θεωρίας του για την οργανική αρχιτεκτονική, στη μετάδοση της ιαπωνικής κουλτούρας και τέχνης, καθώς το έργο του ήταν γνωστό σε πολλούς σπουδαίους αρχιτέκτονες του Μοντέρνου Κινήματος. Το ίδιο ισχύει και για τον Bruno Taut ο οποίος χαρακτήρισε το παλάτι Katsura ένα σύγχρονο έργο με πολλές αρχές και ιδέες του μοντερνισμού.

¹¹ Στην Ιαπωνία πριν την περίοδο Meiji δεν υπήρχε λέξη που να σημαίνει παράδοση, δηλαδή η μεταβίβαση από γενιά σε γενιά του συνόλου των έργων που εκφράζουν έναν λαό και χαρακτηρίζεται από ανωνυμία, τυποποίηση και συλλογικότητα. Ωστόσο, η ίδια η έννοια της μετάδοσης πληροφοριών προφορικά εντοπίζεται στις αισθητικές και τεχνικές επιδιώξεις, συμπεριλαμβανομένου της κατασκευής και του σχεδιασμού κτηρίων και κήπων. Πηγή: Locher, Mira, *Traditional Japanese Architecture, An exploration of elements and forms*, Tuttle Publishing, 2010, σελίδα 84

Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο το 1945, η αρχιτεκτονική της Ιαπωνίας περιορίζεται στην παραγωγή κτιρίων χωρίς καμία μνεία στα παραδοσιακά χαρακτηριστικά και τις κατασκευαστικές μεθόδους του τόπου, με επιπτώσεις στην ιδιαίτερη πολιτισμική της ταυτότητα σε όλους τους τομείς, παρασύροντας πολλά στοιχεία της ιαπωνικής ζωής και αισθητικής.¹²

¹² Η πολυκατοικία Harumi που σχεδίασε ο Kunio Maekawa το 1958 στο Τόκιο αντιτίθεται σε αυτήν αποψη παρουσιάζοντας την εφαρμογή μιας ανταλλαγής ιδεών και αισθητικής ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση σηματοδώνοντας την «ιαπωνοποίηση» της δυτικής μοντέρνας αρχιτεκτονικής. Η επιρροή από την συνεργασία του Maekawa με τον Le Corbusier είναι εμφανής καθώς η μπρουταλιστική όψη του κτιρίου παραπέμπει σε δυτικές μορφές και πιο συγκεκριμένα στο έργο του Le Corbusier *Unite d'habitation*.

Harumi Apartments, Tokyo. www.architectuul.com

022_ΜΕΤΑΒΟΛΙΣΜΟΣ

Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη και η έντονη εκβιομηχάνιση που ακολούθησαν μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, έφεραν τη χώρα αντιμέτωπη με ένα τεράστιο οικιστικό πρόβλημα, καθώς μεγάλη μερίδα του πληθυσμού μετακινούνταν από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα. Αυτή την περίοδο ταχύτατης ανοικοδόμησης, οι αρχιτέκτονες τείνουν να απομακρυνθούν από τις παραδοσιακές αρχές της ιαπωνικής αρχιτεκτονικής, υιοθετώντας αποκλειστικά τα στοιχεία που επικρατούν στον Δυτικό κόσμο.

Τη δεκαετία του 1960 σε μια χώρα που πλέον ευημερεί εμφανίζεται ο Μεταβολισμός, ένα κίνημα που γεννιέται από την επιτακτική ανάγκη δημιουργίας ενός αμιγώς Ιαπωνικού στυλ. Ο μεταβολισμός στρέφει την προσοχή του από την αναλογία της μηχανής σε μία βιολογική αναλογία, αντιμετωπίζοντας το κτίριο σαν οργανισμό που αλλάζει με διαφορετικούς ρυθμούς. Έτσι τα διάφορα μέρη ενός οποιουδήποτε κτιρίου καθορίζονται από αυτούς τους ρυθμούς και έχουν τη δυνατότητα να αντικατασταθούν κάθε φορά που νοσούν ή δυσλειτουργούν, χωρίς να διαταράσσεται το σύνολο. Ο Μεταβολισμός βασίστηκε σε ακόμα μία επισήμανση, στο ότι ένα από τα προσεχή προβλήματα των αστικών κέντρων θα ήταν η ανεύρεση επαρκούς χώρου, γεγονός που γίνεται όλο και πιο έντονο μέχρι σήμερα.

Η κάψουλα είναι το πιο χαρακτηριστικό προϊόν του Μεταβολισμού, και προτείνεται ως λύση. Δημιουργήθηκε από τη διερεύνηση του Kisho Kurokawa πάνω στις προκατασκευασμένες μονάδες κατοικίας (Nakagin Tower, 1972)¹³. Περιγράφεται ως ένα οργανικό σώμα που αποτελείται από τον άνθρωπο, τη μηχανή και το χώρο. Είναι η μετάφραση της παραδοσιακής Ιαπωνικής κατοικίας, με τη χρήση ενός εντελώς νέου λεξιλογίου που δανείζεται έννοιες και όρους από την τεχνολογική πραγματικότητα του καιρού του. Η δομή της βασίζεται στον παραδοσιακό κάρναβ του tatami ενώ ταυτόχρονα αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες του βιομηχανικού σχεδιασμού. Ο Kurokawa πίστευε πως αυτή η δομή μπορεί μέσω της ευελιξίας της, του μεγέθους της και της εύκολης αντικατάστασης της να είναι ικανή να ανταποκριθεί στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Παρόλο που το κίνημα του Μεταβολισμού διήρκεσε μόνο δέκα χρόνια, είχε μεγάλη επίδραση στη μετέπειτα αρχιτεκτονική και κυρίως στην πορεία της ευελιξίας και της προσαρμοστικότητας των κατοικιών.

¹³ Το παράδειγμα του Nakagin Capsule Tower του Kisho Kurokawa μαρτυρεί αυτή την αστοχία του κινήματος του Μεταβολισμού, καθώς ενώ αρχικά είχε σχεδιαστεί με σκοπό η κάθε κάψουλα να αντικαθίσταται κάθε 25 με 30 χρόνια, η σύγχρονη ζωή της πόλης αναπτύσσεται και μεταλλάσσεται τόσο γρήγορα που κατάφερε να ξεπεράσει το μεταβολισμό που οι ίδιοι οι Μεταβολιστές οραματίστηκαν. Έτσι, σήμερα το κτήριο απειλείται με κατεδάφιση. Κασσάνου Αντωνία-Γεωργία Μαγουλιώτης Νικόλαος, Το σύγχρονο Τόκιο και ο κατακερματισμός της κατοικίας, Σπουδαστική Εργασία Ε.Μ.Π., 2011, σελίδα 7

Nakagin Capsule Tower, S. Ganapoti, www.archpaper.com

023 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΧΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΙΑΠΩΝΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΟΥ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΥ

Από εκεί και πέρα, η αρχιτεκτονική στην Ιαπωνία εξελίσσεται σαν ένα υβρίδιο νέου μοντερνισμού, το οποίο συντίθεται από τεχνολογικές καινοτομίες και μια συνεχή φιλοσοφική αναζήτηση στην πορεία της ιστορίας της. Είναι πλέον εξαιρετικά αναγνωρίσιμος ο "Ιαπωνικός Μοντερνισμός", που διαμορφώνεται προσδευτικά με χρήση στοιχείων του λεξιλογίου του Μοντερνισμού και της Ιαπωνικής φιλοσοφίας, μιας και υπάρχουν κοινά σημεία ανάμεσα στα δύο, παρά τη διαφορετική τους προέλευση. Ποιότητες που έφερε για πρώτη φορά στη Δύση ο Μοντερνισμός, έχουν γεννηθεί από την Ιαπωνική αρχιτεκτονική η οποία ανέκαθεν επέμενε στη λεπτομέρεια της κατασκευής και την απλότητα της μορφής. Εντοπίζονται λοιπόν, κοινά μορφολογικά στοιχεία που προκύπτουν από διαφορετικές προσεγγίσεις της αρχιτεκτονικής και της φιλοσοφίας. Τα ίδια μορφολογικά στοιχεία συνδέουν και τη σύγχρονη ιαπωνική αρχιτεκτονική με την ιστορία της, αποδεικνύοντας τη διαχρονικότητα της ιαπωνικής φιλοσοφίας, η οποία ακόμα και σήμερα επηρεάζει την αρχιτεκτονική σύνθεση.

Ποικίλα σύγχρονα παραδείγματα αντανakλούν αξίες της παραδοσιακής σύνθεσης, όπως η ένταξη του φυσικού τοπίου στον εσωτερικό χώρο, η σχέση εσωτερικού χώρου με τον εξωτερικό, η επιλογή και αντιμετώπιση των δομικών υλικών και μεθόδων κατασκευής, και η αντίληψη του χώρου γενικότερα. Απόδειξη αποτελούν τόσο κατοικίες όσο και δημόσια κτίρια.

Ωστόσο, μερικά από τα βασικότερα συνθετικά στοιχεία που είχε προσδώσει στην κατοικία η Ιαπωνική παράδοση, παρατηρείται ότι χάνονται σταδιακά, όσο η εκ-Δυτικοποίηση της Ιαπωνίας συνεχίζεται. Ο ελαφρύς διαχωρισμός χρήσεων της κατοικίας και η πολυλειτουργικότητα που της προσέφερε κάποτε το tatami, είναι τα βασικότερα. Η σύγχρονη Ιαπωνική κατοικία αποκτά δωμάτια δυτικού τύπου, με συγκεκριμένη χρήση και σαφή διαχωρισμό. Τα δωμάτια γεμίζουν με έπιπλα που καθορίζουν τη χρήση τους και καλούνται να φιλοξενήσουν αντικείμενα καθημερινής χρήσης τα οποία είναι επίσης προϊόν του τρόπου ζωής της Δύσης.

Η εξάλειψη της συγκεκριμένης μεταχείρισης του δαπέδου κέντρισε το ενδιαφέρον μερικών αρχιτεκτόνων οι οποίοι θεωρούν σημαντική την ποιότητα ζωής που προσέφερε η τυπολογία της παραδοσιακής κατοικίας. Έτσι επιδιώκουν το σχεδιασμό κατοικιών οι οποίες, όπως φαίνεται και στα παραδείγματα που θα αναλυθούν στη συνέχεια, επιδιώκουν να υπερπροβάλλουν το χρηστικό του ρόλο και να επαναφέρουν ιδεολογικά στοιχεία της παράδοσής τους.

Capsule Hotel, Kyoto www.tsunagujapan.com

www.nagomijapan.com.au
χαλί tatami σε σύγχρονη ιαπωνική κατοικία

**Σύγχρονες
σχεδιαστικές
προσεγγίσεις**

03

Με τη σύντομη ιστορική αναδρομή που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο, εντοπίζονται οι αμφίδρομες επιρροές που υπήρξαν μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Εστιάζοντας στην ιαπωνική κατοικία, παρατηρείται η σταδιακή εξέλιξη ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, εξαιτίας της εκ-Δυτικοποίησης και της εκβιομηχάνισης από τις αρχές του 20ού αιώνα και έπειτα. Ως αποτέλεσμα η ιαπωνική κατοικία αποκτά ξεχωριστά δωμάτια, με συγκεκριμένη χρήση που καθορίζεται από τα έπιπλα που περιέχει.

Αυτή η εξέλιξη απασχολεί κάποιους νέους Ιάπωνες αρχιτέκτονες και έτσι εμφανίζεται μια νέα τάση σχεδιασμού κατοικιών. Μια τάση που ανατρέχει στις συνθετικές αρχές της παραδοσιακής τυπολογίας για να επαναφέρει την ποιότητα ζωής που παρείχε, επανεξετάζοντας τη σχέση της αρχιτεκτονικής με τα έπιπλα.

Οι αρχιτέκτονες που ακολουθούν τη λογική σχεδιασμού που προαναφέρθηκε, έρχονται αντιμέτωποι με τις προκλήσεις που επιβάλλει η σύγχρονη εποχή που συνεχώς μεταβάλλεται στην Ιαπωνία και ειδικά στο Τόκιο, τόσο στο κέντρο, όσο και στα προάστια του.

Όπως προαναφέρθηκε, η οικιστική αρχιτεκτονική της Ιαπωνίας είναι ανθρωποκεντρική, αντιμετωπίζει δηλαδή την κατοικία ως πεδίο δράσης του ατόμου και όχι ως αντικείμενο. Στο σημερινό Τόκιο η ζήτηση για οικόπεδα και κατοικίες είναι μεγάλη και η φορολογία κατά την κληρονομήση γης αυξημένη, συνθήκες που συχνά οδηγούν σε υψηλή κατάκτηση της γης ακόμα και στα προάστια. Ο αστικός ιστός κατακερματίζεται, αφήνοντας ελεύθερα εξαιρετικά μικρά και περίπλοκα οικόπεδα, που χαρακτηρίζονται από κακές συνθήκες φωτισμού, αερισμού και θέας. Αυτό φέρνει τους αρχιτέκτονες σημερινής γενιάς, αντιμέτωπους με σχεδιαστικές προκλήσεις και τους οδηγούν σε εφευρετικές επιλύσεις προβλημάτων, προκειμένου να παράξουν μια άνετη κατοικία.

Οι γρήγοροι ρυθμοί ανοικοδόμησης, σε συνδυασμό με την Μεταβολιστική αντίληψη του σπιτιού ως ένα αποσπώμενο κομμάτι μιας μεγαλύτερης σταθερής δομής τείνουν να ανάγουν και την ίδια την κατοικία σε ένα προϊόν προς κατανάλωση και με σχετικά προκαθορισμένη διάρκεια ζωής. Η εξατομίκευση της κατοικίας (Customization) γίνεται ανάγκη και αποτελεί επίκεντρο του σχεδιασμού και αυτού του τύπου τα κτίρια απασχολούν σημαντικό μέρος των αρχιτεκτόνων του Τόκιο.

Όπως προαναφέρθηκε, αυτοί οι αρχιτέκτονες επιδιώκουν να επαναφέρουν στοιχεία της ποιότητας ζωής που παρείχε η παραδοσιακή Ιαπωνική κατοικία, η οποία ήταν σχεδόν άδεια από έπιπλα. Έτσι, επαναξετάζουν τη σχέση της αρχιτεκτονικής και επίπλων, προκειμένου να τη χρησιμοποιήσουν τελικά ως εργαλείο, για το σχεδιασμό πιο εξατομικευμένων κατοικιών.

Αντιτιθέμενοι στα κατάλοιπα επίπλων του Μοντέρνου κινήματος και πάντα εκσυγχρονισμένοι με την εξέλιξη της τεχνολογίας, οι Ιάπωνες καταφέρνουν να διατηρήσουν ευανάγνωστη την ταυτότητά τους ακόμα και στις πιο περίπλοκες κατοικίες. Χρησιμοποιούν την αναπόφευκτη εκβιομηχάνιση της αρχιτεκτονικής και την αφομοίωση της τεχνολογίας στη σημερινή καθημερινότητα προς όφελός τους. Για να μεταχειριστούν, δηλαδή, τα έπιπλα ως μέρος της σύνθεσης, προσπερνώντας τη μαζική παραγωγή αυτοσυναρμολογούμενων επίπλων του IKEA και να δημιουργήσουν αντικείμενα που

柱都

A CITY
OF
COLUMNS

"A City of Columns", Nakito Nakahata: www.archdaily.com

την ολοκληρώνουν. Το αποτέλεσμα είναι η δημιουργία κατοικιών με χαρακτήρα και λεπτομέρεια σε κάθε κλίμακα, αποδεσμευμένη από τη σχεδιαστική γλώσσα της παγκόσμιας κατανάλωσης, τυποποίησης και επανάληψης.

03.2_ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΛΩΝ

Εμφανίζεται, λοιπόν, μια αναδυόμενη τάση σχεδιασμού που έρχεται να διαμορφώσει το χώρο της κατοικίας με αντικείμενα που προκύπτουν από τη διασταύρωση της αρχιτεκτονικής με τα έπιπλα, δημιουργώντας ένα δυναμικό και εξαιρετικά προσαρμόσιμο περιβάλλον. Είτε ως συνέπεια της αυξημένης αναζήτησης ευελιξίας σε μικρά κομμάτια γης, είτε της αρχιτεκτονικής έκφρασης μιας κοινωνίας προσανατολισμένης στη συσκευή, στοιχεία μεταξύ αρχιτεκτονικής και επίπλων ανοίγουν το δρόμο προς έναν εύστροφο σχεδιασμό του χώρου. Καθώς δεν είναι ούτε καθαρά αρχιτεκτονική, αλλά ούτε και απλώς έπιπλα (ή ίσως είναι και τα δύο), αυτά τα αντικείμενα λειτουργούν στη σύγκλιση των δύο κλιμάκων της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, χαράζοντας μια νέα σχεδιαστική προσέγγιση για τον εσωτερικό χώρο διαβίωσης.

«Η αρχιτεκτονική ορίζεται από μια συνεχή μετακίνηση από τη μεγάλη κλίμακα της πόλης, στη μικρή κλίμακα της λεπτομέρειας κατασκευής»¹⁴. Παρόλο που για τους αρχιτέκτονες δεν είναι εντελώς ξένος ο σχεδιασμός επίπλων και προϊόντων, η αυξανόμενη διεπιστημονικότητα που καθορίζει το επάγγελμα και την κοινωνία γενικότερα, τους ενθαρρύνει να περνάνε με ευκολία μεταξύ των κλιμάκων. Έτσι, δημιουργείται ένας αόριστος χώρος, όπου αρχιτεκτονική και σχεδιασμός επίπλων αλληλεπικαλύπτονται, δημιουργώντας μια θολή γραμμή μεταξύ των δύο πεδίων. Το αρχιτεκτονικό γραφείο Schemata Architects με βάση το Τόκιο, ορίζει ως ημι-αρχιτεκτονική τη γέφυρα μεταξύ επίπλων και αρχιτεκτονικής, δηλαδή τη δημιουργία χώρου στην κλίμακα της αρχιτεκτονικής, χρησιμοποιώντας τη γλώσσα του σχεδιασμού επίπλων.

Η εναλλαγή μεταξύ των κλιμάκων προέρχεται και από τους δύο αυτούς τομείς σχεδιασμού, συμβάλλοντας στη μορφοποίηση του ασαφούς πεδίου όπου η αρχιτεκτονική και ο σχεδιασμός επίπλων επικαλύπτονται. Από τη μία πλευρά, υπάρχει αυτό που ο Reyner Banham ονόμασε “επιπλοποίηση” (furniturisation) της αρχιτεκτονικής, όπου το αρχιτεκτονικό αντικείμενο ένα περίπλοκο αντικείμενο, ένα περίτεχνο έπιπλο. Από την άλλη πλευρά, πουθενά δεν είναι πιο εμφανής η ανάμειξη επίπλων και αρχιτεκτονικής παρά στη σφαίρα της κατοίκησης. Η συνεχής μείωση του χώρου διαβίωσης ωθεί το σχεδιασμό επίπλων προς πιο σύνθετες και πολυλειτουργικές λύσεις, ιδανικά διαμορφωμένες για το χώρο που βρίσκονται. Η μετατροπή των επίπλων σε ένα είδος μικρο-αρχιτεκτονικής ενισχύεται από την ελκυστικότητα της αρθρωτότητας και των έτοιμων εξαρτημάτων, τα οποία, αν και κληρονομιά της μοντερνιστικής εποχής, έχουν αποκτήσει και τεχνολογικής φύσεως δυνατότητες τα τελευταία χρόνια.

Χαλαρά καθορισμένοι χώροι που επιτρέπουν τη συνύπαρξη πολλαπλών διαμορφώσεων, και συνεπώς πολλαπλών δραστηριοτήτων υπέρθεσης γίνονται ο κανόνας σε πυκνοκατοικημένες πόλεις, όπου η ζήτηση είναι υψηλή και οι τιμές απαγορευτικές.

Σε κάποιο βαθμό, αυτή η στρατηγική μεταφράζει στη γλώσσα της αρχιτεκτονικής την έννοια της υπηρεσίας κατ' απαίτηση, ορίζοντας την ιδέα του χώρου κατά παραγγελία. Χωρίς συμβιβασμούς σε κανέναν από τους χώρους διαβίωσης, ο χώρος συστέλλεται και διαστέλλεται χρησιμοποιώντας κινητούς λειτουργικούς τοίχους, υβρίδια μεταξύ χωρισμάτων και επίπλων.

Σχετικά με το ζήτημα του κατά πόσον οι αρχιτέκτονες πρέπει να καθορίζουν τα έπιπλα ή όχι, ορισμένες αρχιτεκτονικές πρακτικές αναφέρουν την ολιστική αλληλεπίδραση του χρήστη με το χώρο, σαν κριτήριο διαμόρφωσης ενός τοπίου για την καθημερινή ζωή. Με την ενσωμάτωση λειτουργικών στοιχείων σε σύνθετες κατασκευές, η αρχιτεκτονική ξεπερνά μερικά από τα προηγούμενα χαρακτηριστικά των τυπικών επίπλων. Ημι-προκατασκευασμένα, σταθερά στοιχεία που απαρτίζουν τη σφαίρα της κατοικίας τοποθετούνται μαζί σε λειτουργικά σύνολα. Αυτά τα περίτεχνα αρχιτεκτονικά έπιπλα περιέχουν μια προσεκτικά επιμελημένη οργάνωση λειτουργιών και χρήσεων.

Αυτά τα αντικείμενα που υπερβαίνουν το πεδίο του σχεδιασμού επίπλων, και διαμορφώνουν άμεσα τον αρχιτεκτονικό χώρο δείχνουν την αυξανόμενη πολυπλοκότητα, την κλίμακα και τις λειτουργικές απαιτήσεις των σύγχρονων επίπλων. Ταυτόχρονα, αυτές οι διασταυρώσεις αντικατοπτρίζουν την αυξανόμενη ζήτηση για ευελιξία και αποκριτικούς αρχιτεκτονικούς χώρους. Το θάμπωμα της γραμμής μεταξύ επίπλων και αρχιτεκτονικής για ικανοποίηση όλων των φιλοδοξιών της σύγχρονης ζωής, ανεξάρτητα από τα διαθέσιμα τετραγωνικά μέτρα.

¹⁴ Andrea Cutieru, Blurring the line between Architecture and Furniture, 2020, www.archdaily.com

"A combination of architectural tradition and innovation, of nature and artifice, ancient and technological advanced materials: the domestic space is the key to the entire metropolitan culture of contemporary Japan."

Pippo Ciorra, MAXXI

Παραδείγματα

Από τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν για τη σύγχρονη κατάσταση σχεδιασμού κατοικιών στην Ιαπωνία, αναδείχθηκε η ανάγκη για ευελιξία και σχεδιασμό κατ' απαίτηση στα δύσκολα διαθέσιμα οικοπέδα που προκύπτουν από τον κατακερματισμό της γης. Η τάση σχεδιασμού που εξετάζεται ανατρέχει στην παραδοσιακή ιαπωνική κατοικία και επανεξετάζει τη σχέση της αρχιτεκτονικής με τα έπιπλα. Στόχος της είναι μια σύγχρονη μετάφραση του ανθρωποκεντρικού σχεδιασμού της και της ευελιξίας που προσέφερε η πανταχού παρουσία του tatami και η απουσία επίπλων δυτικού τύπου. Έτσι η προσοχή των αρχιτεκτόνων που την ακολουθούν, στρέφεται στη συγχώνευση αρχιτεκτονικής και επίπλων και συγκεκριμένα στο δάπεδο.

Σε αυτό το κεφάλαιο, θα αναλυθούν παραδείγματα σύγχρονων ιαπωνικών κατοικιών, στα οποία το δάπεδο είναι το βασικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης, αρθρώνεται με διάφορους τρόπους και αναλαμβάνει το ρόλο των επίπλων.

1_Takaharu and Yui Tezuka Roof House

τοποθεσία: Hadano, Japan

εμβαδό οικοπέδου: 298 m²

εμβαδό: 97 m²

συνολικό εμβαδό κατοικίας: 97 m²

χρονολογία: 2007

Το Roof House των Takaharu και Yui Tezuka το 2009, ήταν ένα πρώιμο παράδειγμα της τάσης που προαναφέρθηκε. Εδώ, η στέγη γίνεται ένας από τους πρωταρχικούς χώρους διαβίωσης, ένας χώρος για να συγκεντρωθεί ολόκληρη η οικογένεια. Φιλοξενεί λειτουργίες όπως: κουζίνα, ενσωματωμένο τραπέζι φαγητού και υπαίθριο ντους ή χρησιμοποιείται όπως η παραδοσιακή engawa, για να καθίσει κανείς στην άκρη της και να απολαύσει τη φύση.

Αναλυτικότερα, αυτή η ταπεινή οικογενειακή κατοικία στα προάστια του Τόκιο, είναι μια έξυπνη λύση στο πολυετές πρόβλημα έλλειψης χώρου του Τόκιο. Το έργο βρίσκεται στο Hadano, ένα προάστιο που απέχει περίπου μία ώρα με το τρένο από το Τόκιο και καταλαμβάνει ένα γωνιακό οικοπέδο σε μια κοιλάδα στο νότο, με θέα το Όρος Koba.

Η χρήση της οροφής ως εξωτερικό δωμάτιο ήταν επιθυμία της οικογένειας και έτσι έγινε σημείο αφετηρίας του σχεδιασμού. Ο σχεδιασμός της κατοικίας στο σύνολό της φαίνεται να επιχειρεί να ξαναφέρει στην επιφάνεια βασικές συνθετικές αρχές της ιαπωνικής κατοικίας. Η ογκοπλασία είναι εντελώς απλή, με καθαρές γραμμές και λιτό σχεδιασμό. Ο μονόροφος, συμπαγής όγκος οργανώνεται στο εσωτερικό του με κυψελοειδή υπνοδωμάτια, μπάνιο, κουζίνα και χώρους μελέτης που πλαισιώνουν το κύριο καθιστικό.

Τα υλικά κατασκευής τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό είναι σχεδόν ακατέργαστα και έχει προτιμηθεί το ξύλο, φυσικό υλικό που οι Ιάπωνες επεξεργάζονται από τις πρώτες κατασκευές καταφυγίου. Οι εσωτερικοί χώροι είναι φωτεινοί και ανοιχτοί, εξοπλισμένοι μόνο με τα απαραίτητα έπιπλα, επίσης κατασκευασμένα κυρίως από ξύλο. Ελαφριά συρόμενα χωρίσματα που παραπέμπουν στα παραδοσιακά shoji, διαχωρίζουν τους πιο ιδιωτικούς χώρους από το την υπόλοιπη κατοικία, ούτως ώστε εάν οι οικογενειακές συνθήκες αλλάξουν, το εσωτερικό να μπορεί να αναδιαμορφωθεί εύκολα.

Η νότια πλευρά είναι πλήρως καλυμμένη από τζάμι ώστε να έχει θέα σε ένα μικρό κήπο και πρόσβαση στη στενή βεράντα κατά μήκος του. Αντιθέτως, η όψη του κεντρικού δρόμου συντίθεται αυστηρά από επίπεδα ακατέργαστου σκυροδέματος. Οι όψεις επιδιώκουν στην περίπτωση του κήπου την άμεση επαφή με τη φύση, και στην περίπτωση του δρόμου την αποκοπή από τον έξω κόσμο ώστε το σπίτι να προσφέρει προστασία και παύση από την έντασή του.

Katsuhisa Kida / FOTOTECA, www.tezuka-arch.com

Katsuhisa Kida / FOTOTECA, www.tezuka-arch.com

Είναι όμως η στέγη που προστάζει την προσοχή. Αιωρούμενη σαν καπέλο με πλατύ γείσο πάνω από το σπίτι, σχηματίζει μια γενναιόδωρη, πολυλειτουργική επέκταση στο χώρο διαβίωσης. Οι κατασκευαστικές τεχνικές και τα υλικά που επιλέχθηκαν μειώνουν το πάχος της δομής και δίνουν στην οροφή ένα κομψό, λεπτό προφίλ. Ελαφρώς κεκλιμένη, λειτουργεί ως υπαίθριο κατάστρωμα, εξοπλισμένο με καθιστικό που περικλείεται από χαμηλό τοίχο, κουζίνα και ντους. Πέρα από τον εξοπλισμό που διαθέτει, τα μέλη της οικογένειας χρησιμοποιούν όλη την έκτασή της απλώς για να καθίσουν, να ξαπλώσουν, ή να κρεμάσουν τα πόδια τους στην άκρη της, θυμίζοντας τη χρήση του tatami ή της παραδοσιακής engawa.

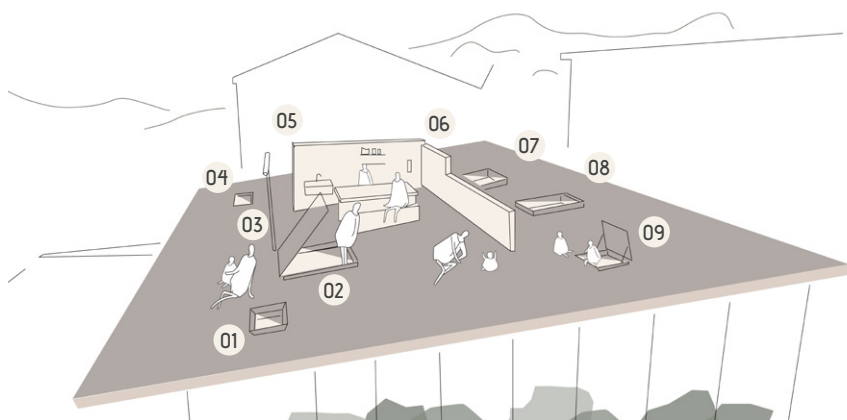
Ένα σύνολο από σκάλες και φεγγίτες συνδέουν την οροφή με καθένα από τα δωμάτια που βρίσκονται από κάτω, έτσι ώστε κάθε μέλος της οικογένειας να έχει το δικό του μέσο πρόσβασης. Επομένως, πέρα από τη χωρική ευελιξία που προσφέρει ο χαλαρός διαχωρισμός των χρήσεων, παρατηρείται και ευελιξία στην ιδιωτικότητα. Στο εσωτερικό του σπιτιού το κάθε μέλος μπορεί να απομονωθεί, ενώ η οροφή αποτελεί σημείο συνάντησης της οικογένειας.

Διατήρησαν σταθερή την κλίση της οροφής, ακόμη και κάτω από το τραπέζι, και κατάφεραν να ξεφύγουν από τους όρους δόμησης που απαιτούν χειρολισθήρα. Έτσι η χρήση της οροφής φαίνεται κάπως παράνομη, αφού αναμφίβολα διαμορφώθηκε για να δώσει μια αίσθηση κινδύνου. Παρόλα' αυτά, η οικογένεια φαίνεται απόλυτα άνετη με τη χρήση της στέγης ως δωμάτιο, ανεβοκατεβαίνοντας με ευκολία τις σκάλες τους για φαγητό, παιχνίδι, ντους, ηλιοθεραπεία, συζήτηση, απόλαυση της θέας κ.α.

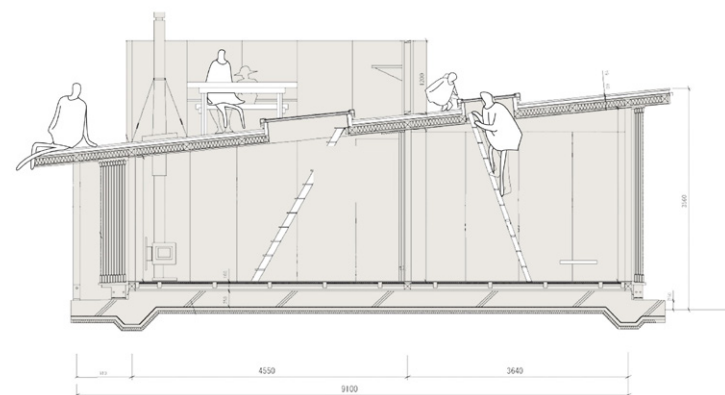
Οι Tezukas φρόντισαν να διασφαλίσουν ότι αυτή η κατοικήσιμη επιφάνεια παρέμενε ευανάγνωστη ως στέγη. Εάν αυτά τα χαρακτηριστικά είχαν ενσωματωθεί σε μια βεράντα στον τελευταίο όροφο, μπορεί να μην φαινόταν τίποτα ασυνήθιστο.

Katsuhisa Kida / FOTOTECA, www.tezuka-arch.com

01	φεγγίτης-φυσικός φωτισμός στο χολ της εισόδου	06	τοιχείο-προστασία από τον αέρα
02	φεγγίτης-πρόσβαση από το σαλόνι	07	φεγγίτης-πρόσβαση από το υπνοδωμάτιο των γονιών
03	εξωτερικό ντους	08	φεγγίτης-πρόσβαση από το παιδικό δωμάτιο 1
04	φεγγίτης-πρόσβαση από την κουζίνα	09	φεγγίτης-πρόσβαση από το παιδικό δωμάτιο 2
05	εξωτερική κουζίνα-τραπεζαρία		

Τομή

Κάτοψη ισογείου

2_Sou Fujimoto Final Wooden House, House NA

Η συγχώνευση της αρχιτεκτονικής με τα έπιπλα έχει παραλληλιστεί με τη μεγαλύτερη κίνηση προς εξαιρετικά αρθρωτές, σχεδόν αποδομητικές μορφές στην ιαπωνική αρχιτεκτονική. Η μείωση στην κλίμακα υπήρξε θέμα στον αρχιτεκτονικό λόγο τουλάχιστον από τη θεωρία του Fumihiko Maki για τη «Συλλογική Μορφή» στο μανιφέστο του Metabolist, το 1960. Ο κόκκος της άρθρωσης του αστικού ιστού που παρουσιάζει ο Μεταβολισμός, έγινε διαδοχικά λεπτότερος, φτάνοντας στην κατοικία Moriŷama House του Ryue Nishizawa το 2005. Μια μονοκατοικία κατακερματισμένη σε μια διάταξη 10 αυτόνομων κουτιών, η οποία επιχειρεί να αμφισβητήσει πλήρως τις συμβάσεις της οικιστικής αρχιτεκτονικής προτείνοντας ένα σχέδιο που επαναπροσδιορίζει δημόσιο και ιδιωτικό.

Ο Sou Fujimoto χρησιμοποιεί έναν παρόμοιο βαθμιαίο κατακερματισμό στην εξερεύνηση της σχέσης μεταξύ αρχιτεκτονικής και επίπλων. Το Final Wooden House (2008) είναι μια σύνθεση από συμπαγή ξύλινα μπλοκ. Το εσωτερικό του, δεν έχει κύριο επίπεδο δαπέδου, μόνο μια σειρά διαμορφωμένων επιφανειών για φαγητό, ανάγνωση ή ανάπαυση. Δημιούργησε άλλη μία μπερδεμένη διάταξη στο House NA (2012), όπου τα κομμάτια της πλάκας δαπέδου είναι διάσπαρτες και ενώνονται χαλαρά μεταξύ τους.

Final Wooden House

τοποθεσία: Kumamoto, Japan

εμβαδό οικοπέδου: 893 m²

εμβαδό: 15 m²

συνολικό εμβαδό κατοικίας: 22,5 m²

χρονολογία: 2008

Πρόκειται για μια εξ ολοκλήρου ξύλινη αρχιτεκτονική σύνθεση. «Σκέφτηκα ότι μέσα από αυτό το μπανγκαλόου, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως ένα μικρό, πρωτόγονο σπίτι, ήταν δυνατόν να δημιουργηθεί μια αρχετυπική και ταυτόχρονα νέα αρχιτεκτονική»¹⁵, περιγράφει ο αρχιτέκτονας. Κομμάτια κέδρου συσσωρεύονται με αποτέλεσμα να εμφανίζεται ένας πρωτότυπος χώρος που μοιάζει να ανήκει σε μια παλαιότερη εποχή.

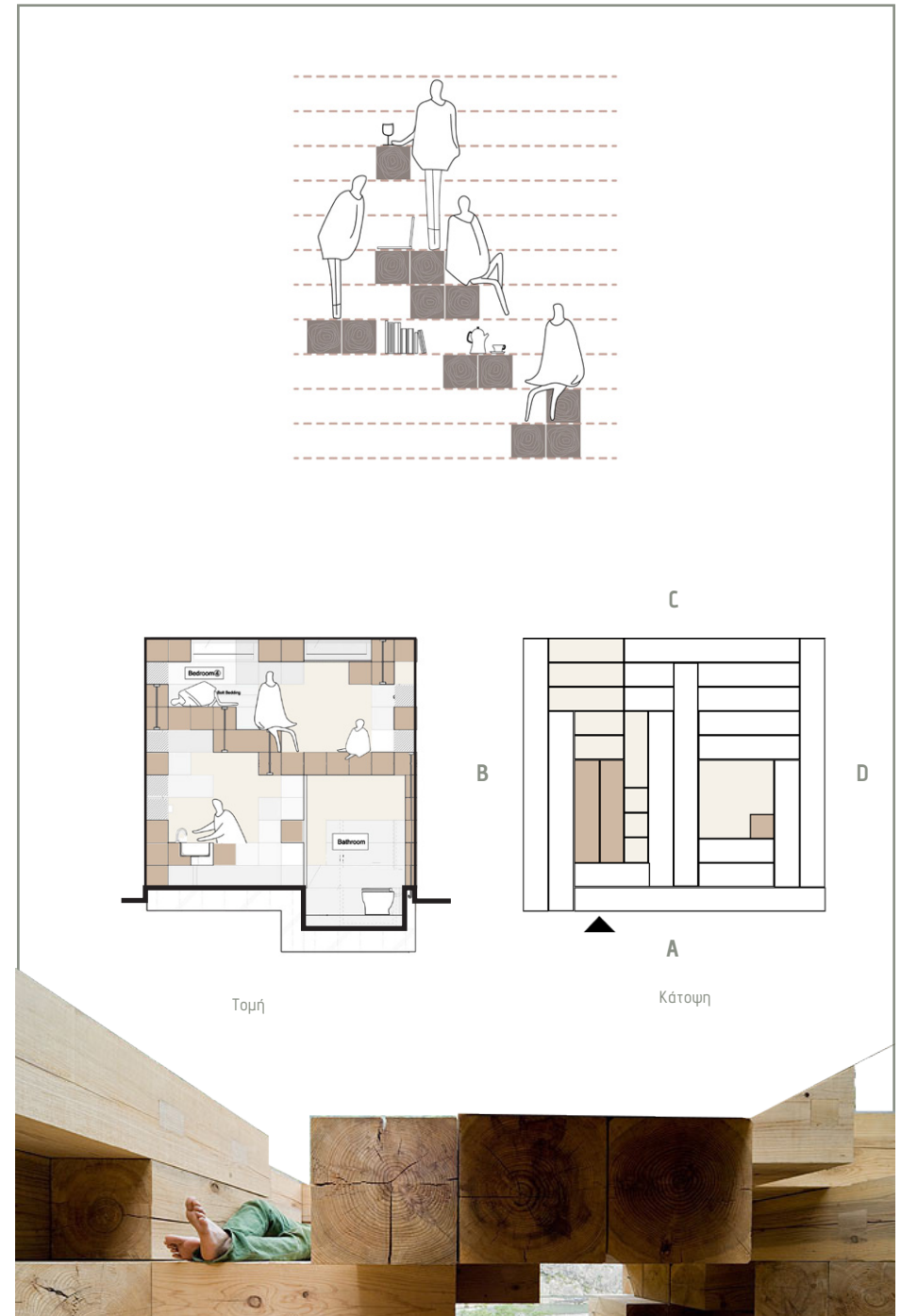
Το ξύλο είναι πολύ ευέλικτο γι' αυτό και χρησιμοποιείται σε αυτή μη συμβατική ξύλινη αρχιτεκτονική με σκοπό να προσφέρει διαφοροποίηση σε πολλά σημεία. Οι διαστάσεις των μπλοκ κέδρου που χρησιμοποιήθηκαν εκθέτουν επαρκώς την υλικότητά του, ενώ το τετραγωνικό τους προφίλ 35cm² είναι διαστασιολόγηση που αντιστοιχεί άμεσα στο ανθρώπινο σώμα. Έτσι, ο τρισδιάστατος χώρος δημιουργείται από προσαυξήσεις αυτού του μεγέθους. «Το καθοριστικό χαρακτηριστικό αυτού του χώρου, είναι η δημιουργία ενός είδους χωρικής σχετικότητας και μια νέα αίσθηση διαφόρων αποστάσεων που δεν μπορούν να επιτευχθούν από τα συμπαγή, μονοεπίπεδα δάπεδα»¹⁶ λέει ο αρχιτέκτονας.

Δεν υπάρχει κατηγοριοποίηση δαπέδων, τοίχων και οροφών εδώ. Ένα σημείο του χώρου που θεωρείται δάπεδο μετατρέπεται σε καρέκλα, οροφή και τοίχους από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Τα διάφορα επίπεδα του δαπέδου είναι σχετικά και οι άνθρωποι ερμηνεύουν εκ νέου το χώρο ανάλογα με το πού βρίσκονται. Εξελίσσονται σε πολλές διαφορετικές θέσεις, καθώς ένα άτομο μπορεί να σταθεί σε ένα σημείο, και ένα άλλο να το χρησιμοποιήσει ως τραπέζι ταυτόχρονα. Δεν υπάρχει κανένα μη αρχιτεκτονικό έπιπλο, ή ανεξάρτητο αντικείμενο. Η άρθρωση όμως, του ίδιου του δαπέδου προσφέρει τη χρήση του tatami αν κάποιος βρίσκεται καθισμένος στο χαμηλότερό του επίπεδο, της καρέκλας αν κάθεται στο αμέσως ψηλότερο ακουμπώντας τα πόδια του κάτω, της παραδοσιακής engawa εάν καθίσει σε ύψος που του επιτρέπει να κρεμάσει τα πόδια του, ή ακόμα του κρεβατιού και του τραπεζιού.

Έτσι, οι κάτοικοι παρατηρούν και ορίζουν τη λειτουργία αντί να δέχονται χρήσεις που καθορίζονται από τους αρχιτέκτονες ή τα έπιπλα που περιέχει ένας χώρος. Κατανέμονται τρισδιάστατα στο χώρο και βιώνουν με ένα νέο τρόπο την αίσθηση του βάθους. Ενώ δεν υπάρχει διαχωρισμός χώρων, παράγονται μάλλον ως πιθανή εμφάνιση μέσα σε στοιχεία που συγχωνεύονται. Τόσο ως κατασκευαστική μέθοδος όσο και ως βιωματικός χώρος, αυτή η αρχιτεκτονική συντίθεται από τη συγχώνευση ποικίλων, μη διαφοροποιημένων στοιχείων. Ίσως μόνο το ξύλο να μπορεί να είναι ταυτόχρονα η μόνωση και η κατασκευή, το φινιρίσμα και επίσης τα έπιπλα.

Ο Sou Fujimoto αναφέρει: «νομίζω ότι αυτό το μπανγκαλόου παύει να ανήκει στον τομέα της ξύλινης αρχιτεκτονικής. Εάν ξύλινη αρχιτεκτονική θεωρείται αυτή που είναι φτιαγμένη από ξύλο, τότε αυτό το μπανγκαλόου είναι το ίδιο το ξύλο που υπερβαίνει την αρχιτεκτονική σύμβαση για να γίνει άμεσα ένα μέρος για τον άνθρωπο. Είναι μια αρχέγονη ύπαρξη πριν από την αρχιτεκτονική, η οποία αντί για νέο σχεδιασμό, αναζητά μια νέα αντίληψη»¹⁷.

^{15,16,17} ArchDaily, Final Wooden House / Sou Fujimoto Architects, 2008, www.archdaily.com

House NA

τοποθεσία: Tokyo, Japan

εμβαδό οικοπέδου: 55 m²

εμβαδό: 55 m²

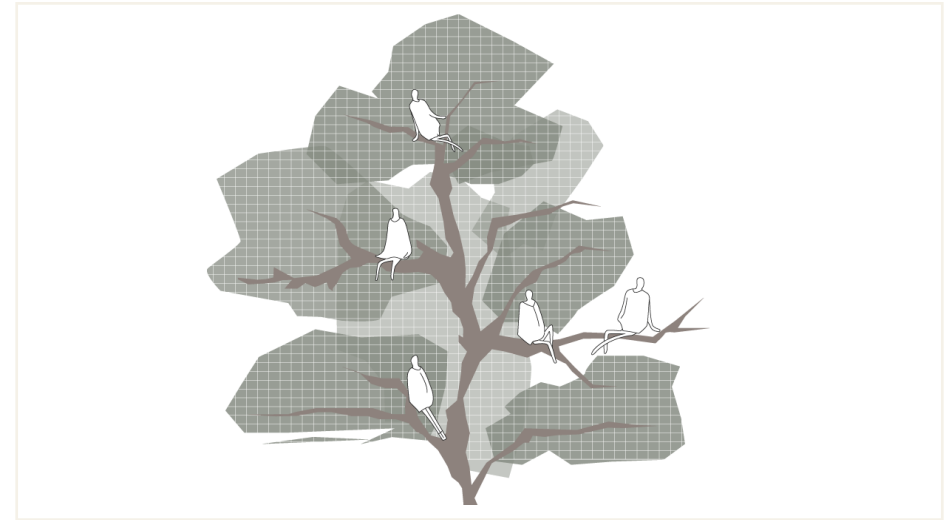
συνολικό εμβαδό κατοικίας: 85 m²

χρονολογία: 2011

Σχεδιασμένη για ένα νέο ζευγάρι κατοίκων, σε μια ήσυχη γειτονιά του Τόκιο, αυτή η διάφανη κατοικία αντιτίθεται στην τυπική εικόνα τσιμεντένιων τοίχων που συναντάται στις περισσότερες πυκνοκατοικημένες οικιστικές περιοχές της Ιαπωνίας. Συνδεδεμένο με την ιδέα του να ζει κανείς μέσα σε ένα δέντρο, το ευρύχωρο εσωτερικό της αποτελείται από 21 μεμονωμένες πλάκες δαπέδου, όλες τοποθετημένες σε διαφορετικά ύψη, ικανοποιώντας την επιθυμία των χρηστών να ζουν σαν νομάδες μέσα στο σπίτι τους. Όταν ακούει κανείς να συγκεντρώνονται 20 διαφορετικά επίπεδα σε έναν κτιριακό όγκο, περιμένει να δει τρεις ορόφους να υψώνονται απότομα, όμως σε αυτή την περίπτωση θυμίζουν φωλιές πουλιών πάνω στα κλαδιά ενός δέντρου.

House NA, www.archdaily.com

Το House NA περιγράφεται ως "ενότητα διαχωρισμού και συνύπαρξης" καθώς μπορεί να λειτουργήσει τόσο ως ένας ενιαίος χώρος, όσο και ως σύνολο ξεχωριστών δωματίων. Η ασαφής χωροθέτηση λειτουργιών και οι μεμονωμένες πλάκες δαπέδου δημιουργούν το έδαφος για μια ποικιλία δραστηριοτήτων που διαδραματίζονται σε διαφορετικές κλίμακες. Το σπίτι παρέχει χώρους οικειότητας αν δύο άτομα επιλέξουν να έρθουν πιο κοντά, ενώ προσφέρει ιδιωτικότητα αν μοιραστούν στα διάφορα επίπεδα της έκτασής του.

Ο Sou Fujimoto δηλώνει: «Το ενδιαφέρον χαρακτηριστικό ενός δέντρου είναι ότι αυτοί οι χώροι δεν είναι ερμητικά απομονωμένοι, αλλά συνδέονται μεταξύ τους με τη μοναδική του σχετικότητα. Τη σχετικότητα που προσφέρει το να ακούς τη φωνή κάποιου που βρίσκεται πιο πέρα ή πιο πάνω και να μεταβαίνεις σε άλλο κλαδί για να τον συναντήσεις, ή μια συζήτηση που πραγματοποιείται μεταξύ ατόμων που βρίσκονται σε ξεχωριστά κλαδιά. Αυτές είναι μερικές από τις πλούσιες στιγμές που συναντώνται μέσω μιας τόσο χωρικά πυκνής ζωής».¹⁸

Με τη διαστρωματοποίηση του δαπέδου σε κλίμακα επίπλου, αυτή η κατασκευή μπορεί να εξυπηρετήσει πολλά είδη λειτουργιών, όπως η κίνηση, η ανάπαυση ή η εργασία. Οι πλάκες του δαπέδου δηλαδή, αναλαμβάνουν το ρόλο των επίπλων, τοποθετημένες σε κατάλληλα ύψη ώστε να είναι εφικτό για παράδειγμα όταν η μία χρησιμοποιείται ως κάθισμα, μια ψηλότερη να χρησιμοποιείται ως γραφείο από τον ίδιο χρήστη.

Κυμαινόμενες σε μέγεθος από 2 έως 7.5 m², κάθε πλάκα δαπέδου συνδέεται με τις υπόλοιπες μέσω σκαλοπατιών και κινητών βαθμίδων. Οι σταθερές ή μη, σκάλες και τα μεμονωμένα σκαλοπάτια που συνδέουν τις πλάκες μεταξύ τους έχουν επίσης διττή χρήση, ως αντικείμενο διαχωρισμού μιας περιοχής ή/και ως καθίσματα και γραφεία. Ακόμη, φιλτράρουν το φως της ημέρας που εισέρχεται κατά τα άλλα ανεμπόδια,

¹⁸ ArchDaily, House NA / Sou Fujimoto Architects, 2012, www.archdaily.com

House NA, www.archdaily.com

όπως το φύλλωμα ενός δέντρου. Έτσι ο χώρος μένει σχεδόν τελείως απαλλαγμένος από μη αρχιτεκτονικά έπιπλα, αφήνοντας τη σχεδιαστική λιτότητα αυτής της λευκής κατασκευής να αναδειχθεί και όλες τις ανάγκες επίπλωσης να εξυπηρετηθούν από την εφευρετική άρθρωση του δαπέδου.

Οι κατασκευαστικές μέθοδοι και τα υλικά που επιλέχθηκαν επιτρέπουν τη λεπτότητα του λευκού χαλύβδινου πλαισίου το οποίο συμπληρώνεται από το δάπεδο σημύδας σε λευκή απόχρωση. Το πάχος των πλακών γεννά απορίες σχετικά με το πού βρίσκονται οι λειτουργικές εγκαταστάσεις του σπιτιού. Κάποιες από τις πλάκες είναι εξοπλισμένες με ενδοδαπέδια θέρμανση για το χειμώνα, ενώ στρατηγικά τοποθετημένος εξαερισμός μεγιστοποιεί τη ροή του αέρα και παρέχει τη μοναδική πηγή αερισμού και δροσισμού για το καλοκαίρι.

«Με προσεκτική επεξεργασία της μεταλλουργίας και του γυαλιού αποκαλύπτεται τη δική του σύγχρονη πατίνα, καθώς και μια μόνιμη και ατελή συλλογή ζωντανών οργάνων, συνεχώς σε ροή. Είναι σίγουρα, με τον απόλυτα απαιτηλό τρόπο του, μέτριο, ταπεινό και μη συμβατικό».¹⁹

Σε συνέντευξή του από τον Nick Axel, ο Sou Fujimoto ρωτάται για τη ριζοσπαστικότητα των δύο έργων του Final Wooden House και House NA. Καλείται να μιλήσει για τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπων που υποστηρίζει πως μπορεί να διαμορφώσει η αρχιτεκτονική. Ο Nick Axel υπογραμμίζει ότι αυτές οι κατοικίες, μεταξύ άλλων έργων του, εμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό σε μια σύγχρονη παραδοχή της παραδοσιακής ιαπωνικής αρχιτεκτονικής, όπου δουλεύει με μεμονωμένα αρχιτεκτονικά στοιχεία μέσα σε ένα χώρο, αλλά τα φέρνει σε στενή εγγύτητα με το ανθρώπινο σώμα.

Ο Sou Fujimoto απαντά: «Οι σύγχρονοι αρχιτέκτονες δηλώνουν ότι η αρχιτεκτονική πρέπει να είναι λειτουργική, αλλά στην πραγματικότητα χρειάζονται έπιπλα για να την κάνουν λειτουργική και έτσι απλώς παρείχαν ανοιχτό χώρο. Προσπάθησα να ξαναγράψω αυτές τις μεθόδους σκέψης για να βρω κάτι νέο. Χρησιμοποίησα λοιπόν μεμονωμένα αντικείμενα που μοιάζουν με έπιπλα, για να συγχωνεύσω την αρχιτεκτονική με την επίπλωση. Σκέφτηκα μόνο πώς οι συμπεριφορές των ανθρώπων θα μπορούσαν να αποτυπωθούν σε τρεις διαστάσεις. Η επικάλυψη πολλών διαφορετικών δραστηριοτήτων η μία πάνω στην άλλη ήταν μια άσκηση για μένα, για να κατανοήσω τη σχέση ανάμεσα στον τρισδιάστατο χώρο και το ανθρώπινο σώμα».²⁰

¹⁹ Amy Frearson, House NA by Sou Fujimoto, 2012, www.dezeen.com

²⁰ Dani Hill, House NA, by Sou Fujimoto "The quiet accumulation of urban elements rooted in daily life", 2018, www.iamcamera.com

House NA, www.archdaily.com

House NA, www.archdaily.com

3_Tato Architects | 4o Shimada House in Miyamoto, House in Itami

Πρόσφατα, οι Tato Architects, ένα αρχιτεκτονικό γραφείο στην πόλη του Κόμπε με επικεφαλής τον 4ο Shimada, ώθησε την τάση χρήσης του δαπέδου ως έπιπλα στα άκρα, καθιστώντας τη σχέση μεταξύ αρχιτεκτονικής και επίπλων ασαφή. Ο Shimada χρησιμοποιεί πολλές από τις τεχνικές που συναντώνται και στα έργα του Fujimoto, συμπεριλαμβανομένης της διάσπασης των πλακών σε μικρότερα μέρη, της μεγιστοποίησης διακύμανσης της τομής και της στρατηγικής αντιπαράθεσης δαπέδων για να προτείνει πολλαπλές αναγνώσεις ή λειτουργίες. Σε αυτά προσθέτει ρητορική αίσθηση χρησιμοποιώντας κομμάτια από ανεξάρτητα (ή φαινομενικά ελεύθερα) έπιπλα που αναλαμβάνουν απροσδόκητες λειτουργίες.

House in Miyamoto

τοποθεσία: Miyamoto, Japan

εμβαδό οικοπέδου: 60 m²

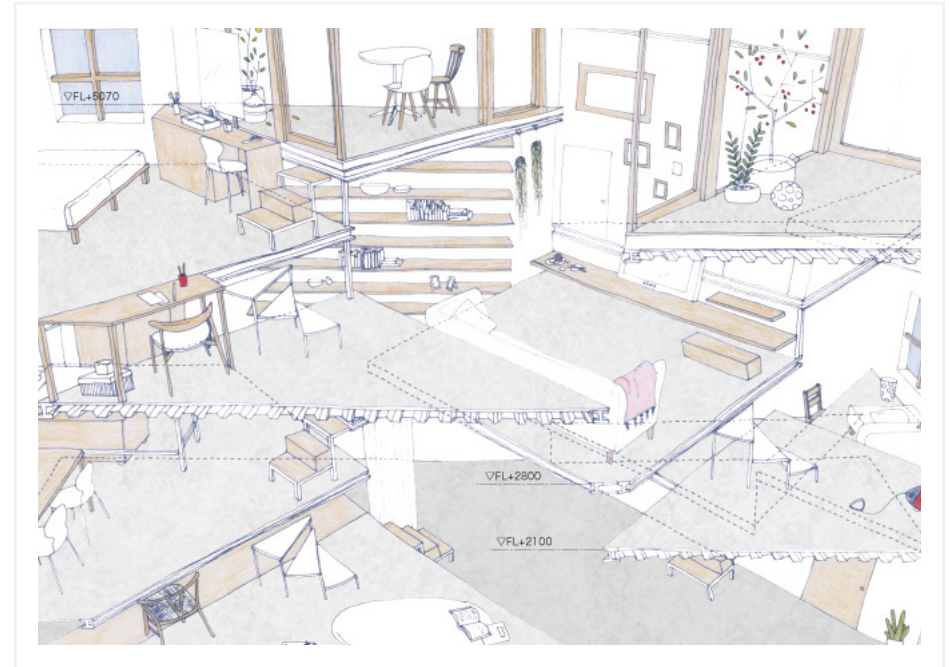
εμβαδό: 50 m²

συνολικό εμβαδό κατοικίας: 95 m²

χρονολογία: 2017

Αυτή η κατοικία έχει σχεδιαστεί για μια οικογένεια τριών ατόμων και τα πολυάριθμα υπάρχοντά τους. Τα μέλη της οικογένειας ζήτησαν από τους αρχιτέκτονες να μπορούν να αισθάνονται κοντά μεταξύ τους ανεξάρτητα από το πού βρίσκονται μέσα στο σπίτι.

Σε αυτή την περίπτωση το οικόπεδο ήταν πρόκληση για τους αρχιτέκτονες. Το σχήμα

του θυμίζει σημαία και περιβάλλεται από χώρους στάθμευσης και διαμερίσματα, ενώ αναμένεται να χτιστούν πιο ψηλά κτίρια τριγύρω στο κοντινό μέλλον. Υπολογίζοντας ότι ο μόνος εξωτερικός χώρος που δέχεται καλό ηλιακό φως είναι η οροφή, ο κτιριακός όγκος γίνεται ένα ορθογώνιο κουτί με ανοιχτή οροφή σε κάποια σημεία και τριγωνικές βεράντες. Τα παράθυρα τοποθετούνται ομοιόμορφα με την ελάχιστη παρέμβαση στη δομή.

Ο εσωτερικός σχεδιασμός μεταφέρει την έννοια της ανοικτότητας/ανοιχτού χώρου σε νέο επίπεδο. Όπως ζητήθηκε από τον πελάτη, δεν υπάρχουν οριοθετημένοι χώροι ή εντοιχισμένα εξαρτήματα. Δεν επιθυμούσαν ιδιωτικά δωμάτια, επειδή αισθάνονται ότι είναι μοναχικό να αποσύρεται κανείς σε ένα χώρο του σπιτιού, καθώς επίσης και αποθηκευτικό χώρο, επειδή δεν ήθελαν να τοποθετήσουν τα πράγματα σε ένα σημείο, αλλά να έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτά.

Ως αποτέλεσμα της προσπάθειας εύρεσης μιας φόρμας που επιτρέπει σε ολόκληρο το σπίτι να έχει την αίσθηση ενός δωματίου, ενώ παράλληλα εξασφαλίζει επαρκή χώρο για τα υπάρχοντα των μελών της οικογένειας, οι αρχιτέκτονες πρότειναν μια λογική χωρικού συνεχούς που συνδέει δάπεδο και οροφή. Δεδομένου ότι το σπίτι βρίσκεται σε περιοχή με υψηλό κίνδυνο πυρκαγιάς, πρότειναν μια χαλύβδινη κατασκευή ύψους 7 m, όπου επιφανειακά επιπλέον 13 επίπεδα.

Τα επίπεδα είναι διατεταγμένα σε σπειροειδή ακολουθία. Για την ακρίβεια, σχηματίζουν δύο σπειροειδή σχήματα, τα οποία ενώνονται στο σαλόνι και στη συνέχεια χωρίζονται ξανά πριν φτάσουν στο deck του τελευταίου ορόφου. Χρησιμοποιώντας τον συνδυασμό

Shinkenichu Sha, www.archdaily.com

δύο σπειροειδών, επιτεύχθηκε η δημιουργία πολλαπλών διαδρομών μέσα στο σπίτι που επιτρέπουν την ύπαρξη διαφορετικών δωματίων, εξοπλίζοντας το σπίτι με τη δυνατότητα να προσαρμοστεί σε ενδεχόμενη αλλαγή του τρόπου ζωής του χρήστη.

Τα περισσότερα από τα επίπεδα είναι τριγωνικά: μόνο μερικά καλύπτουν ολόκληρο το πλάτος του σπιτιού και δημιουργούν χώρο για τον πάγκο της κουζίνας και τα υπνοδωμάτια ενώ άλλα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως τραπεζία και ράφια. Τη μορφή τους συμπληρώνουν ειδικά σχεδιασμένα ξύλινα αντικείμενα που ακουμπάνε δίπλα ή πάνω τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο θεατής να συγχέει τόσο το δάπεδο με τα κατά παραγγελία σχεδιασμένα έπιπλα, όσο και το τι είναι ξεχωριστό αντικείμενο και τι κομμάτι της μεταλλικής κατασκευής που στηρίζει τις πλάκες. Οι διαφορές ύψους των επιπέδων καλύπτονται από αυτόνομα ξύλινα σκαλοπάτια, σχεδιασμένα το καθένα για τη θέση που έχει τοποθετηθεί. Το άνω τμήμα διαθέτει δύο πλατφόρμες που λειτουργούν ως μικρές εξωτερικές βεράντες όπως προαναφέρθηκε.

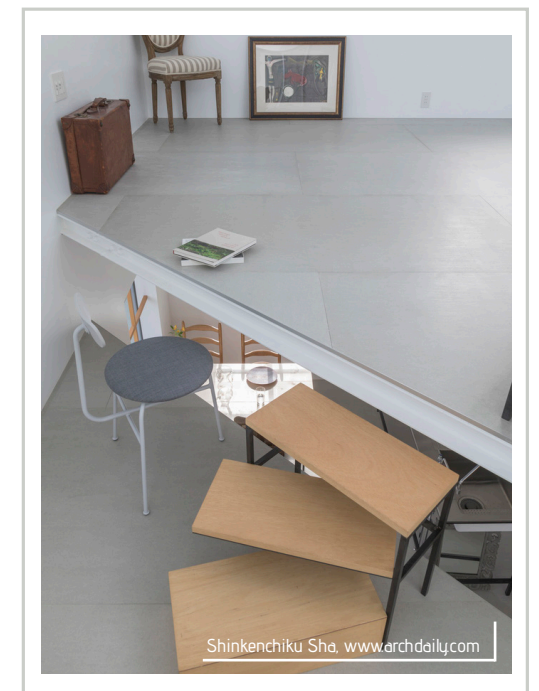
Συνοψίζοντας λοιπόν, σε αυτό το παράδειγμα, τα έπιπλα που θα συναντούσε κανείς σε ένα δυτικό σπίτι, είτε είναι προσχεδιασμένα σαν μέρος της σύνθεσης και συγκεκριμένα του δαπέδου, είτε το ίδιο το δάπεδο καλύπτει τη λειτουργία τους. Ο χώρος μένει καθαρός, ο σχεδιασμός είναι λιτός, και η υλικότητα ουδέτερη, χαρακτηριστικά που αφήνουν τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης της οικογένειας να κάνουν το σπίτι οικείο. Λόγω της συγχώνευσης δαπέδου και επίπλων, σημεία και των δύο αποκτούν απροσδόκητες χρήσεις και έτσι η κατοικία αποκτά τη ρητορική αίσθηση που επιδίωκαν οι αρχιτέκτονες.

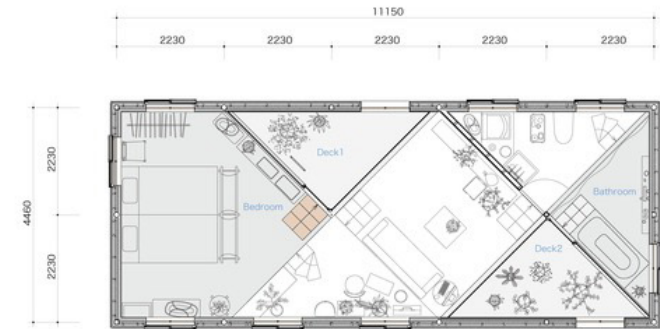
Shinkenichu Sha, www.archdaily.com

**«Από τώρα και στο
εξής, ανυπομονούμε να
βλέπουμε τα πράγματα,
τους κατοίκους και
την αρχιτεκτονική να
συμβιώνουν στο σπίτι με
την πάροδο του χρόνου»¹,
Yo Shimada**

¹ArchDaily, House in Miyamoto / Tato Architects, 2018, www.archdaily.com

Shinkenichu Sha, www.archdaily.com

GL+5220

GL+3650

GL+2250

House in Itami

τοποθεσία: Itami, Japan

εμβαδό οικοπέδου: 60 m²

εμβαδό: 35 m²

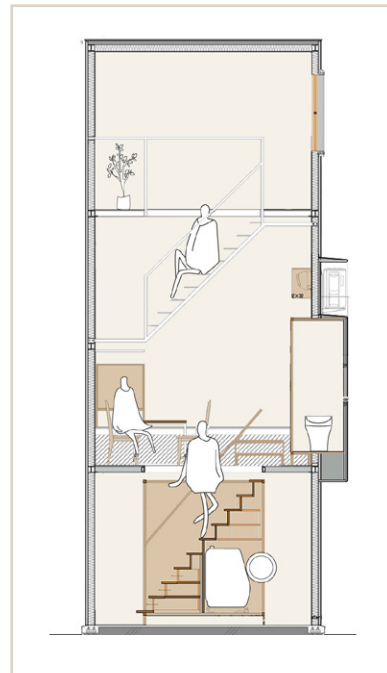
συνολικό εμβαδό κατοικίας: 95 m²

χρονολογία: 2012

Οι Tato Architects ακολούθησαν παρόμοιο σκεπτικό σχεδιασμού για κατοικία House in Itami. Επιχείρησαν και εδώ να αποδώσουν θολή ερμηνεία και πολλαπλές λειτουργίες και αναγνώσεις του χώρου. Η αρχιτεκτονική συγχέεται για ακόμα μια φορά με τα έπιπλα και ο χώρος αποκτά τη ρητορική αίσθηση που έχει και το House in Miyamoto.

«Πολλά από τα αιτήματα που δεχόμαστε για το σχεδιασμό ενός σπιτιού, συνοδεύονται από μια προαπαιτούμενη διασφάλιση ενός σπιτιού για μια πυρηνική οικογένεια σε ένα εξαιρετικά υποδιαιρεμένο χώρο, στον οποίο δεν μπορούμε εύκολα να εφαρμόσουμε τους κανόνες της αρχιτεκτονικής που έχουν συσσωρευτεί με τα χρόνια στην Ιαπωνία. Επαναλάβαμε δοκιμές και λάθη κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού, καθώς πιστεύουμε ότι βρισκόμαστε σε περίοδο διαμόρφωσης ενός νέου τρόπου σχεδιασμού»²¹ σημειώνουν οι αρχιτέκτονες.

²¹ArchDaily, House in Itami / Tato Architects, 2013, www.archdaily.com

Και αυτή η φορά δεν αποτέλεσε εξαίρεση από τα λεγόμενά τους. Δεδομένου ότι το οικόπεδο βρίσκεται στο πίσω μέρος ενός στενού αδιέξοδου και η πρόσβαση με όχημα ήταν περιορισμένη, επιλέχθηκε κατασκευή με ελαφριά υλικά. Για αυτό το επίπεδο πυκνότητας αστικών κατοικιών, όπου τα εξωτερικά τοιχώματα των παρακείμενων σπιτιών δεν αγγίζουν το ένα το άλλο, ο νόμος απαιτεί 0.5 m υποχώρηση των εξωτερικών τοίχων ώστε να σχηματιστεί διάκενο πλάτους 1 m μεταξύ τους.

Οι Tato Architects θέλησαν να βρουν τρόπο να αξιοποιήσουν αυτό το διάκενο. Έδωσαν 0.40 m παραπάνω υποχώρηση στη νοτιοανατολική πλευρά του οικοπέδου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί διάδρομος πλάτους 0.90 m. Ο διάδρομος αξιοποιήθηκε τοποθετώντας μια είσοδο στη μέση του τοίχου αυτής της πλευράς της κατοικίας.

Το κτίριο υψώνεται στα 9 m και οι τοίχοι που δεν είναι δομικοί εξωθούνται προς τα έξω παρέχοντας χώρους για αποθήκευση ή άλλες λειτουργικές εγκαταστάσεις, οι οποίοι μοιάζουν με έπιπλα στο εσωτερικό του. Οι αρχιτέκτονες στοχεύουν στο να δημιουργήσουν χώρο όπου μπορεί να εισαχθεί μια ποικιλία πραγμάτων και να χρησιμοποιηθούν στην καθημερινή ζωή πολύ πιο ελεύθερα.

Αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως σκάλες, χώρος πλυντηρίων, ντουλάπες, χειρολαβές και τουαλέτες σχεδιάζονται και κατασκευάζονται σαν να είναι έπιπλα. Εκτός από αυτά, υπάρχει μόνο το δάπεδο του κάθε ορόφου. Ως εκ τούτου, η αρχιτεκτονική και τα έπιπλα συγχέονται και οι δύο έννοιες συσχετίζονται. Με αυτό τον τρόπο οι Tato Architects προσπαθούν προσδώσουν ελευθερία στα δωμάτια, λες και όλα τα στοιχεία του σπιτιού έχουν τοποθετηθεί και χρησιμοποιούνται τυχαία.

Οι συγκεκριμένοι αρχιτέκτονες θεωρούν σημαντικό τον τρόπο που θα διαχειριστούν τις σκάλες της κατοικίας, αφού θεωρούν ότι το να τοποθετήσουν μια σκάλα στη μέση του διαθέσιμου χώρου να μην αφήνει αξιοποιήσιμο χώρο και στις δύο πλευρές, αλλά δεν παρέχει μια ενδιαφέρουσα εικόνα στον κάτοικο.

Έτσι, ξεκινώντας από το ισόγειο, ο χρήστης εισέρχεται στο σπίτι για να συναντήσει τη σκάλα του που θα τον οδηγήσει στον πρώτο όροφο, κρυμμένη σε ένα έπιπλο που με την πρώτη ματιά μοιάζει με ντουλάπα.

Η οροφή του ισόγειου έχει ύψος 3.73 m, το οποίο είναι οριακό ώστε να μπορέσει να χωριστεί σε δύο επίπεδα. Κατασκευάζοντας όμως το ενδιάμεσο επίπεδο εξαιρετικά λεπτό, το ύψος χωρίστηκε σε 188 m προς τα κάτω και 185 m προς τα πάνω. Αν και αυτές είναι ελάχιστες διαστάσεις, ο χρήστης μπορεί να αξιοποιήσει και τους δύο ορόφους που προκύπτουν. Η τραπεζαρία τοποθετήθηκε πάνω από τη σκάλα που οδηγεί από το

Koichi Torimura, www.archdaily.com

Koichi Torimura, www.archdaily.com

ισόγειο στον πρώτο όροφο, αφήνοντας χώρο για τους κατοίκους να περνάνε από κάτω. Σώματα εμφανίζονται και εξαφανίζονται κάτω από το τραπέζι καθώς ανεβαίνουν και κατεβαίνουν τη σκάλα.

Φτάνοντας στον πρώτο όροφο, όταν πατήσει κανείς το σκαλοπάτι που οδηγεί στο καθιστικό, βλέπει μπροστά του ένα λευκό τοίχο, που δέχεται ηλιακό φως από το κεκλιμένο βορεινό παράθυρο που βρίσκεται σε ψηλότερο επίπεδο. Η συγχώνευση δαπέδου και επίπλων γίνεται έντονη στο σημείο του καθιστικού, όπου η βάση του καναπέ, μια συρταριέρα με μορφή σκαλοπατιών και ένα κομμάτι μεταλλικής σκάλας που στηρίζεται στον τοίχο, συνεργάζονται για να δημιουργήσουν τη σκάλα που οδηγεί στο δεύτερο όροφο. Στον ίδιο όροφο, η τουαλέτα αναγνωρίζεται με δυσκολία αφού είναι κρυμμένη σε μια ξύλινη ντουλάπα.

Περνώντας στον τελευταίο όροφο, γίνεται διαχωρισμός υλικών και ύψους του δαπέδου. Έτσι δημιουργείται ένα ξύλινο ντεκ, ψηλότερο κατά ένα ρίχτυ, το οποίο δέχεται αφιλτράριστο ηλιακό φως μέσω ανοίγματος στην οροφή, παραπέμποντας στην παραδοσιακή engawa.

Θολώνοντας τόσο πολύ τη γραμμή μεταξύ αρχιτεκτονικής και επίπλων, από τη μία πλευρά είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς τι είναι μέρος της σύνθεσης και τι έχει προστεθεί ως ξεχωριστό αντικείμενο. Από την άλλη πλευρά όμως, αφού όλα τα έπιπλα και οι χρήσεις έχουν σχεδιαστεί ταυτόχρονα, το αποτέλεσμα είναι ένας πολύ καθαρός σχεδιαστικά και αρμονικός χώρος, παρά τις πολλαπλές αναγνώσεις που προκαλεί. Οι αρχιτέκτονες έχουν καταφέρει μέσω της άρθρωσης του δαπέδου, να προσδώσουν στην κατοικία μια ευέλικτη ιδιωτικότητα μέσα σε έναν ουσιαστικά ενιαίο χώρο. Ο εσωτερικός σχεδιασμός αυτών των κατοικιών συνδυάζει τον τρόπο συμβίωσης της παραδοσιακής οικογένειας Ιαπώνων, αλλά και τη σύγχρονη ανάγκη για απομόνωση ατόμων και χρήσεων.

Koichi Torimura, www.archdaily.com: Διάδρομος εισόδου

Συμπέρασμα

05

Ο μορφολογικός συσχετισμός μεταξύ της παραδοσιακής Ιαπωνικής αρχιτεκτονικής και του Δυτικού Μοντερνισμού, αναδεικνύει την ύπαρξη ενός κοινού λεξιλογίου. Κοινά στοιχεία μεταξύ των δύο πλευρών, εντοπίζονται στη χρήση των καθαρών γεωμετρικών όγκων, της ελεύθερης κάτοψης και της γραμμικότητας της σύνθεσης. Κατά συνέπεια, συμπεραίνουμε ότι η απλότητα και η αρχετυπική φύση των σύγχρονων μορφών είναι αυτή που τις καθιστά ικανές να χρησιμοποιηθούν από διαφορετικούς ανθρώπους, που αντιπροσωπεύουν διαφορετικούς πολιτισμούς και έχουν διαφορετικούς στόχους.

Επιστρέφοντας στο σήμερα, συναντάμε μια νέα πραγματικότητα βασισμένη στην εξέλιξη της τεχνολογίας και στην ολοένα αυξανόμενη αναζήτηση καταφυγίου από τους γρήγορους ρυθμούς της καθημερινότητας σε ένα μικρό κομμάτι της κατακερματισμένης γης της Ιαπωνίας. Οι σημερινοί Ιάπωνες αρχιτέκτονες καλούνται να σχεδιάσουν με ευστρόφια και ευελιξία, έχοντας στα χέρια τους νέα υλικά και μεθόδους κατασκευής.

Ο εξατομικευμένος σχεδιασμός κατοικιών αποτελεί μια σύγχρονη πρόκληση για τους ιάπωνες αρχιτέκτονες, που στρέφονται στη συγχώνευση της αρχιτεκτονικής με τα έπιπλα.

Το έπιπλο με τις δυνατότητες που του παρέχει πλέον η τεχνολογία αποκτά πιο οργανικές μορφές και έτσι προσαρμόζεται απόλυτα στο χώρο. Βασισμένοι τόσο σε παλιές αλλά και πιο πρόσφατες τεχνικές, οι αρχιτέκτονες συνεχίζουν να σχεδιάζουν μεγάλο αριθμό επίπλων. Σήμερα, η αρχιτεκτονική έχει γίνει τόσο πολυσύνθετη και τεχνολογικά επηρεασμένη, που είναι σχεδόν αδύνατο ο αρχιτέκτονας να σχεδιάσει ένα κτίριο χωρίς να λάβει υπόψη του την επίπλωση του.

Συμπεραίνοντας, λοιπόν, στη σύγχρονη Ιαπωνική αρχιτεκτονική μπορούν να υπάρχουν στοιχεία της παραδοσιακής φιλοσοφίας, όπως το *ma*, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι παράγεται μια αρχιτεκτονική παρωχημένη και αναχρονιστική. Μέσα από τα παραδείγματα που μελετήθηκαν, διαπιστώνεται ότι στοιχεία της παράδοσης και ειδικότερα η μεταχείριση του δαπέδου, μπορούν να ενσωματωθούν και να λειτουργήσουν καταλυτικά στη διαμόρφωση μιας νέας αρχιτεκτονικής γλώσσας που ανταποκρίνεται στη σημερινή πραγματικότητα. Κατά συνέπεια, η εμφάνιση των παραδοσιακών εννοιών σε σύγχρονες κατοικίες, αποδεικνύει τη διαχρονικότητα τους και το ρόλο τους στη δημιουργία αρχιτεκτονικής ανεξαρτήτως χωρικών και χρονικών πλαισίων.

Είναι σαφές ότι τα έργα που παρουσιάζονται σε αυτή την εργασία, αντιπροσωπεύουν μόνο ένα ρεύμα της σύγχρονης ιαπωνικής αρχιτεκτονικής, το οποίο γίνεται όλο και πιο ξεκάθαρο στην ανάγνωση. Είναι σαφές ότι η μεταχείριση του δαπέδου ως έπιπλο έχει τις ρίζες της στις παραδοσιακές ιαπωνικές κατοικίες, αλλά η σύγχρονη αρχιτεκτονική την έχει τροποποιήσει σχεδόν πέρα από την αναγνώριση.

Σε όλα τα πρόσφατα έργα που παρατέθηκαν διακρίνεται μια μεταμοντέρνα επίδραση, η οποία δέχεται, ή/και ενισχύει τις αμφισημίες που έχει προσδώσει στο χώρο ο σύγχρονος τρόπος ζωής. Ο σχεδιασμός αυτών των κατοικιών, δεν προσπαθεί να απλοποιήσει και να τακτοποιήσει τα υπάρχοντα και της διαδικασίες που απαιτούνται για την καθημερινή ζωή, όπως επιδίωξε να κάνει η μοντερνιστική οικιστική αρχιτεκτονική. Αντιθέτως, επιτρέπει στην αρχιτεκτονική να παραδοθεί στα αντικείμενα που περιέχει. Ενσωματώνοντας τα έπιπλα στο σχεδιασμό της κατοικίας και συγκεκριμένα στο δάπεδο, προκύπτει ένας ενιαίος χώρος, ένα αρμονικό σύνολο, τα κομμάτια του οποίου είναι δύσκολο να

αναγνωστούν ξεχωριστά. Έτσι τις λειτουργίες, την αίσθηση και τα επίπεδα διαχωρισμού αυτού του χώρου, καθορίζει πια ο χρήστης και τα υπάρχοντά του.

Πρόκειται για μια νέα εικόνα οικιστικής αρχιτεκτονικής που θυμίζει πιο πρωτόγονες αρχιτεκτονικές μορφές, εξαιτίας της κενότητας των επιφανειών της και του κατακερματισμού του δαπέδου σε κλίμακα ανθρώπινου σώματος. Μια συλλογή απλών όγκων, μέσα στους οποίους επιμελημένες ομάδες σχεδιασμένων αντικειμένων βρίσκονται στο επίκεντρο. Μέσα από την άρθρωση του δαπέδου, η ίδια η αρχιτεκτονική ανέλαβε το ρόλο των επίπλων, αλλά ενσωματώνοντας την παρουσία αντικειμένων που συγκεντρώθηκαν με την πάροδο του χρόνου, απέκτησε περαιτέρω αμφισημίες. Το δάπεδο μπορεί ακόμα να «αντιπροσωπεύει το κρεβάτι»²², όπως γράφει ο S.Morse, αλλά τώρα οι σκάλες είναι ο καναπές, το περβάζι είναι το κομοδίνο και η δοκός είναι ράφι για βιβλία.

Αυτός ο λιτός αλλά έξυπνος σχεδιασμός, αν και βασισμένος σε αρχέτυπες σχεδιαστικές αρχές της ιαπωνικής αρχιτεκτονικής, μέσω μιας σύγχρονης μετάφρασής τους, καθιστά αυτές τις κατοικίες ευέλικτες. Κατοικίες, οι οποίες αν και σχεδιασμένες κατά παραγγελία για ένα χρήστη, έχουν τη δυνατότητα να μεταβληθούν και να διαμορφωθούν από ένα διαφορετικό τρόπο ζωής και έτσι να προσαρμόζονται στο συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον της Ιαπωνίας.

²² Edward S. Morse, "Japanese Homes and Their Surroundings", 1886

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία]

- Arata Isozaki, *Japan-ness in Architecture*, The MIT Press, Massachusetts, 2006
- Arata Isozaki, Virginia Ponciroli, Katsura imperial villa, Electa Architecture, Milan, 2005
- Edward S Morse, *Japanese Homes and Their Surroundings* (1886)
- Glaeser Ludwig, "Ludwig Mies van der Rohe : furniture and furniture drawings from the Design Collection and the Mies van der Rohe archive", The Museum of Modern Art, New York, 1977
- Frampton Kenneth, *Μοντέρνα Αρχιτεκτονική*, Ιστορία και Κριτική, μτφ. Ανδρουλάκης Θ., Παγκάλου Μ., εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, 2009
- Esc Northrop, *The Meeting Of East And West*, The Macmillan Company, New York, 1947
- Kakuzō Okakura, *Το βιβλίο του τσαγιού*, μτφ. Πασχαλίδου Αλίνα, Εκδ. Ερατώ, Αθήνα, 1992
- Kikuchi Yoko, *Japan Modernisation and Mingei Theory*, Cultural Nationalism and Oriental Orientalism, RoutledgeCurzon, λονδίνο, 2004
- Kurokawa Kishō, *The Philosophy of Symbiosis*, Academy Editions, Michigan, 1994
- Koh Kitayama, Yoshiharu Tsukamoto, Ryue Nishizawa, *Tokyo Metablizing*, Toto, 2010
- Lazzarin Michael, *Phenomenology of Japanese Architecture: En (edge connection, destiny)*, Studia Phaenomenologica, τεύχος 14
- Locher Mira, *Traditional Japanese Architecture*, An exploration of elements and forms, Tuttle Publishing, 2010
- Marian Page, *Furniture designed by architects*, The architectural press, λονδίνο, 1980
- Nute Kevin, *Place, time and Being in Japanese Architecture*, Psychology Press, 2004
- Schalk Meike, *The Architecture of Metabolism. Inventing a Culture of Resilience*, Arts, Vol 3, 2014
- Shoichiro Sendai, *Realization of the standard cabinet as "equipment" by le Corbusier: the transformation of the "wall"*, Architectural Institute of Japan, 2019
- Tanizaki Junichirō, *Το εγκώμιο της σκιάς*, μτφ. Ευαγγελίδης Παναγιώτης, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 1995
- Γιώργος Σημαιοφορίδης, *Διελεύσεις*, εκδ. METAPOLIS Press, Αθήνα, 2005

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ

- Aisaku Suzuki, On Japanese Aesthetics, 2007, www.datadeluge.com
- Amy Frearson, House NA by Sou Fujimoto, 2012, www.dezeen.com
- Andrea Cutiero, Blurring the line between Architecture and Furniture, 2020, www.archdaily.com
- Anna Puigjaner, The continuous interior: an endless domestic landscape, 2018, www.architectural-review.com
- ArchDaily, House NA / Sou Fujimoto Architects, 2012, www.archdaily.com
- ArchDaily, Final Wooden House / Sou Fujimoto Architects, 2008, www.archdaily.com
- ArchDaily, Roof House / Tezuka Architects, 2009, www.archdaily.com
- ArchDaily, House in Itami / Tato Architects, 2013, www.archdaily.com
- ArchDaily, House in Miyamoto / Tato Architects, 2018, www.archdaily.com
- Dani Hill, House NA, by Sou Fujimoto "The quiet accumulation of urban elements rooted in daily life", 2018, www.iamcamera.com
- Don O'Keefe, Floor Polish: Floor as furniture in Japan, 2018, www.architectural-review.com
- Manon Mollard, Designing for the moment: on 70 years of Japanese house architecture, 2017, www.architectural-review.com
- Meike Schalk, The Architecture of Metabolism, 2014, www.mdpi.com
- www.archdaily.com
- www.issuu.com
- www.dezeen.com
- www.iamcamera.com
- www.architectural-review.com

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Κασσάνου Αντωνία-Γεωργία Μαγουλιώτης Νικόλαος, Το σύγχρονο Τόκυο και ο κατακερματισμός της κατοικίας, Σπουδαστική Εργασία Ε.Μ.Π., 2011
- Κοπτσόπουλου Κυριακή Λυδία, Η αποτύπωση της παραδοσιακής έννοιας του κενού_μα στη σύγχρονη ιαπωνική αρχιτεκτονική μέσα από το έργο του Tadao Ando, Ερευνητική Εργασία Ε.Μ.Π., 2015
- Μήλα Ζωή, Ευέλικτη Κατοικία: Από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική στην ελεύθερη κάτοψη, την πολλαπλότητα και τον σύγχρονο μετατρέψιμο χώρο, Ερευνητική Εργασία Πολυτεχνείου Κρήτης, 2019
- Οικονόμου Ναυσικά, Σκιαγραφώντας τον ιαπωνικό πολιτισμό: Η υπαινικτική ατμόσφαιρα στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Ιαπωνίας, Ερευνητική Εργασία Πολυτεχνείου Κρήτης, 2019
- Σεργεντάκης Δημήτριος, Ο αρχιτέκτονας ως βιομηχανικός σχεδιαστής: Μια διαλεκτική ανάμεσα στο έπιπλο και το χώρο, Ερευνητική Εργασία Πολυτεχνείου Κρήτης, 2017